

ערכו הפנימי של השירות הלא-קרבי

ראובן גנזל

ראשי פרקים

א. הקדמה	י. מודל ג' – הגרזן המשויך
ב. השירות הצבאי כשלב במהלך החיים	יא. מבנה הצבא – מבנה הספירות
ג. דורות של גאולה	יב. שדה הקרב העתידי
ד. מודל א' – מגדל אנושי	יג. רוח הלחימה
ה. עורך מול קרבי	יד. הדרכה מעשית
ו. אמונה בהשגחה	טו. מאין באת?
ז. מודל ב' – גוף שלם	טז. ולאן אתה הולך?
ח. עורך מול משתמטים	יז. סיכום
ט. שורשים עליונים	

א. הקדמה

במאמר זה ננסה לעמוד בעזרת ד' על חשיבותו של השירות ביחידות הלא-קרביות¹. נעשה ניסיון לבנות את המאמר באופן מדורג על פי שלושה מודלים, להבנת ערכו של שירות זה. המודלים בנויים זה על גבי זה, ואנו נלך ונעמיק מהאחד למשנהו. במקום שבו חש אדם שהרעיון שלמד עדיין לא משיב את נפשו, במקום שבו נפתחות שאלות נוספות, שם בדיוק נפתחת האפשרות לרעיון עמוק יותר. אנו תקווה כי גם המהלך יהיה ברור, ומחיבור כל השלבים יצמח יתרון נוסף, רעיון כולל, העולה מחיבור כל הקצוות.

בנוסף למהלך הכללי, כל רעיון במאמר יכול לעמוד בפני עצמו ואפשר ללמוד רק אותו, להטמיעו ולחיות לאורו בתקופה זאת.

אנו יודעים שיש לא מעט קשיים בשירות כזה בצבא, אך השינוי המיוחל לא יתרחש מהצצה חטופה במאמר כזה או אחר. השינוי מתחיל מנקודת המוצא הפנימית שלך כלפי המאורעות העוברים עליך. כדי לרומם וליישר מבט זה, חייב לחול שינוי עמוק ויסודי. **שינוי משמעותי – איש לא יכול לחולל בך מלבדך.** לכן חלה עליך **אחריות** אישית, לא רק לתפקיד הצבאי, אלא בראש ובראשונה להתנהלות הפנימית שלך, לעולמך הרוחני-נפשי. לכן עליך **לבחור** לעשות את הצעד הפנימי. כל המאמרים והשיחות הם רק כלי עזר, העומדים לשירותך. אולם בסופו של עניין – חייך בידך!

1. לאורך המאמר אנו משתדלים שלא להשתמש בביטויים מקובלים אם תוכנם הפנימי אינו תואם לרוחנו. העורך הוא 'אחור' והוא כונס בתוכו תובנות הקשורות לפחיתות או אפילו להפניית עורף (דוג' עם קשה עורף, הצד האחורי על פי הסוד ועוד). עיין דעת תבונות סי' קנח.

מתוך ראייה זאת חשוב שהמעייין לא יישאר פסיבי, אלא יתמודד עם הדברים; יקבל או ידחה, ואולי אף יזדהה עם חלק מהם. לכן שולבו במאמר מקורות שונים, על מנת להרחיב את קשת הגוונים, כך שתתאפשר הדרך להתחבר לפחות לחלק מהרעיונות. היתרון שיצמח מאופן לימוד כזה גדול לאין ערוך מאשר רפרוף בעיניים.

מבנה האדם

על פי פנימיות התורה, אנו מחלקים לשלושה מרכיבים את אישיותו של האדם – מחשבה, דיבור ומעשה². ובמקביל לאישיותו כך גם מבנה גופו:

א. השכל – ההשקפה, התפיסה השכלית הבהירה.

ב. הלב – הנפש, הקליטה והתגובה הנפשית כלפי דברים.

מידות הלב כאשר הן בנויות כראוי, עליהן להשתלשל מהשכל, לגדול בתוך "אקלים" מבוקר שאחראי לו השכל³.

ג. האיברים – אופן ההתגלות המעשית של המידות בפרטי החיים. מתוך מכלול התהליכים הפנימיים שעבר אדם עד כה, הדברים מתנקזים לכדי עשייה מכוונת, איכותית, טובה וישרה⁴.

לאורך המאמר, ננסה לגלוש בין חלקי האישיות השונים – מהתפיסה העקרונית, לגישה הנפשית, ולעתים להצעות מעשיות וחוזר חלילה. כפי שנאמר, עלינו לעשות מאמץ פנימי ללמוד, להפנים ולחיות לאור הרעיונות השונים.

הפנמת הדברים והפיכתם למציאות חיים

עיקר העבודה הפנימית נעשה לאחר הלימוד – בשאלה "כיצד אני פועל לאור רעיונות אלה?". אנו תקווה כי אכן צעדים אלה יעשו על ידך בהמשך התקופה.

אפשר לחזור על מאמר זה או מאמרים אחרים, על מנת לחדד את הרעיונות ולזכרם טוב יותר. אפשרות נוספת היא כתיבת הערות תוך כדי קריאה, בנושאים יום-יומיים הקשורים לעולמך ועולים מתוך הדברים. כיוון אחר יכול להיעשות על ידי כתיבת רעיונות מתוך סיעור מוחין, בסיום לימוד המאמר. רעיונות שמחד גיסא קשורים לעניינים מופשטים שעולים בקובץ זה בכלל, ובמאמר זה בפרט, ומאיך גיסא צצים מתוך הוויית החיים הפשוטה שאתה נמצא בה כעת. גם עצות מאנשים

2. עיין לדוגמה תניא פרק ד, נפש החיים פרקים יב-יד.

3. אמנם יש להיזהר מ"התערבות יתר" של השכל בלב, שאם לא כן – תאבד איכותו העצמית של הלב.

4. ועל פי תורת הסוד: קבוצה א - חכמה, בינה ודעת (והכתר מעליהן נוגע ולא נוגע), קבוצה ב - חסד, דין ורחמים, נצח הוד ויסוד, וקבוצה ג - המלכות.

שעברו מסלול דומה או שהם כרגע נמצאים בו, עשויות להועיל. התועלת יכולה לצמוח מתוכן הרעיונות שיעלו או מעצם השיחה והשיתוף בלבטים ובקשיים.

השתדלנו לאורך המאמר "לשתול" גם רעיונות מעשיים, אולם עליך מוטל להמשיך מלאכה זו, הן בחשיבה על אודות דרכי יישום, והן בהוצאתם מהכוח אל הפועל.

ג. השירות הצבאי כשלב במהלך החיים

בטרם נפתח בגוף המאמר, כדאי להתבונן בנושא עצמו – השירות בצבא, מנקודת מבט כוללת יותר.

לא פעם תוהה האדם במה הוא מועיל לצבא, מדוע דווקא הוא נקלע לתפקיד לא מזהיר, האם זה אומר שאולי הוא לא בסדר, ושאלות דומות. לעתים ישנן תחושות של אי-מיצוי ואכזבה, ואולי אפילו תחושה של התדרדרות רוחנית.

אמנם נכון, השירות הצבאי אכן תופס את כל כולו של החייל ובעצם אלה הם חייו כעת, ולפיכך השאלות כבדות משקל. אך בד בבד, יש להרים מבט ולהסתכל לטווח ארוך. אחרי הכל ולפני הכל זהו "רק שירות בצבא". ונבאר מייד:

ודאי שהנושאים המטרידים בהקשר זה הם גדולים, עמוקים ולעתים אף קשים רעיונית ונפשית, ואין אנו מזלזלים חלילה בשום פרק בחיים. בנוסף להם, קיים החשבון הפרטני – המתייחס לכל נקודה ונקודה, ואנו בעז"ה נעשה כן במאמר; אך בל נשכח גם את החשבון הכללי. גם אם השירות הצבאי לא עובר עליך באופן הכי חיובי, זהו רק פרק בחיים. אין הדבר קובע בהכרח מאום על אישיותך ועל מהלך חיך העתידיים. **הכל פתוח ובידך לתקן ולשנות, לפרוץ למחוזות חדשים ולעשות בחיך דברים משמעותיים.** גם אם אתה חש ששירותך לא ממצה, סוג של החמצה או אפילו מרמור ואכזבה מצה"ל, ואולי אף מעצמך, בידך להתחיל הכל מהתחלה. אם אתה כעת בתקופת השירות, אתה יכול לשנות את פרק השירות שעוד נותר לך, ואם אתה אחריה – בפניך ניצבים עוד אתגרים ומשימות רבות בחיים שלפניך. לכן חשוב להבהיר, כי השירות בצבא הוא אדיר, חשוב ומצווה יקרה, אך על הכל להיכנס לפרופורציה במהלך החיים הכולל.

לדוגמא: יכול להיות חייל שהיה מצטיין בצבא, קרבי-הכי-הכי, 'מורעל', וכו' וכו'; אך לאחר שלוש שנים משירותו הצבאי, נמצא אותו גר בארה"ב דואג להונו הפרטי. ולעומתו, חייל שהחברה או אפילו הוא עצמו לא מעריכים את מה שעשה בצבא, אך כל חייו הוא מסור לכלל ישראל בכל רמ"ח איבריו... אנו רואים אפוא, שהשירות הצבאי אינו מכלול החיים, אלא הוא פרק חשוב ויקר **כחלק** מהם⁵.

5. לכן, מי שסיים ללמוד את המאמר או אפילו את כל הקובץ, ולא הצליח להתרומם ממנו, והוא נשאר בתחושות קשות על אודות שירותו הצבאי – עליו לפחות לזכור כי אין זה אומר שהוא 'לא יוצלח' וכל חייו ייראו כך. עליו לדעת כי יש לו כישורים ויכולות גדולים, וגם אם לצערנו הם לא באו לידי ביטוי בשירותו בצבא – הם בעז"ה יתבטאו ב'שירותו' בהמשך חייו.

ג. דורות של גאולה

מבט נוסף שיש לזכור ולעורר אותו בתודעתנו דבר יום ביומו הוא הזמן המיוחד שבו אנו נמצאים. אנו אמונים על דברי רב יוסף: "ייתי, ואזכי דאיתיב בטולא דכופיתא דחמריה"⁶. כלומר, על אף המאורעות הקשים שיתרחשו בזמן משיח, רוצה רב יוסף לשבת אפילו בצל הרעי של חמורו של המשיח.

אשרינו, מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו שזכינו לחיות בדורות אלה – דורות של גאולה. וזכינו למה שלא זכו אבותינו ואבות אבותינו זה אלפי שנים – לריבונות עצמאית בארצנו הקדושה. ומה נפלאה ויקרה הזכות שהתגלגלה לידנו – לשרת את כלל ישראל ולהילחם במלחמות ד' א-לוקי ישראל. ומה לי הכא ומה לי התם – העיקר שזכינו לחיות ולראות בכל זאת, ולמעלה מכך לפעול להצלחת מדינתנו וצבאנו, ולפעול עם א-ל בגאולת ישראל. בל נשכח את עיקר-העיקרים הזה; זכינו להיות חיילים בגדודים קדושים! כל היחידות הן מחלקות וחטיבות שונות בתוך הגודל העצום הזה.

נדגים זאת באופן חריף: אם היינו שואלים יהודי באחד המחנות בשואה הנוראה מה החלום שלו – מה היה עונה? האם הוא חלם על מדינה? צבא? כלכלה? התיישבות? לא, הוא לא חלם על כל אלה. חלומו היה רק פת לחם, לשרוד. **החלום הזה שמתגשם לעינינו הוא כל כך עצום, שאפילו לא יכולנו לחלום עליו מרוב שהוא היה חלומי. זהו עיקר החידוש בדורות אלה וכל השאר אלו פרטים.** יהודים התפללו כל הדורות שיזכו אפילו להיות מנקי רחובות⁷, ובלבד שיהיה הדבר בארצנו ובתקומתנו⁸.

מתוך מבט כזה, אנו נבאר בעז"ה את עניינו המיוחד של השירות הלא-קרבי, אך בל נשכח את עיקר-העיקרים הזה. רבי עקיבא שמח להיות אפילו נושא כליו של בר כוזבא. **כל תפקיד בצבא, כל תפקיד! – יהיה אשר יהיה – הוא זכות אדירה שלא זכו לה יהודים במשך אלפי שנים. אשרינו שזכינו!**

ד. מודל א' – מגדל אנושי

מספרים על אדמו"ר אחד שהיה מאריך בתפילתו. הציבור אמנם אהב והעריך את האדמו"ר, אך לא תמיד היתה לו סבלנות להמתין עד שיסיים. בעיקר הדבר בלט בתפילות השבת, שבהן היה מאריך האדמו"ר לכוון ותפילתו היתה נמשכת שעותיים-שלוש.

לכן נהג רוב הציבור ללכת לביתו, לקדש, לסעוד את לבו ולשוב לתפילה לאחר שהאדמו"ר סיים תפילתו. אולם, קומץ חסידים לא היו עוזבים את רבם, ונשארו בבית המדרש ממתנינים בסבלנות

6. סנהדרין צח ע"ב.

7. הערת העורכים: עיין כתובות קיב ע"א: "ר' אבא מנשק כפי דעכו (= אלמוגים. לשון אחר: סלעים – רש"י). ר' חנינא מתקן מתקליה (=משווה ומתקן מכשולי העיר מחמת חיבת הארץ שהייתה חביבה עליו, ומחזר שלא יצא שם רע על הדרכים" – רש"י). ועוד שם בהמשך.

8. מפי מו"ר הרב אליהו בלומנצויג.

שרבם יסיים. בזמן שהמתנינו, חלקם קרא פרקי תהלים, חלקם למד, ואחרים ניצלו זמן זה להרהורים שונים ואולי לחשבון נפש.

שבת אחת, התארכה תפילתו של האדמו"ר כך שאפילו חסידיו הלכו לביתם לסעוד, ותכננו לשוב תוך זמן קצר לבית המדרש. בשובם, גילו להפתעתם, כי רבם מקפל את טליתו ומתכוון לשוב לביתו.

התלמידים, בחשש, שאלו את רבם – מדוע קיצר תפלתו בפעם זאת; והוא השיב להם במשל:

פעם הלכה קבוצת אנשים ביער, ולפתע הם ראו ציפור יפהייה על אחד העצים. הם רצו להתבונן בה מקרוב ואולי אף לקחתה, אך הציפור נחה על צמרתו של עץ גבוה מאוד ולא היה אפשר להגיע אליה. לאחר מחשבה הם החליטו ליצור סולם מהאנשים, שעליו יטפס הזריז שבחבורה וכך ישיגו את מבוקשם.

האנשים טיפסו זה על גב זה, והאחרון, הזריז, טיפס על גבם והחל להתבונן בציפור.

לפתע, אחד מן האנשים החליט לעסוק בעניין אישי שלו, ופרש מן הקבוצה. ברור מה אירע באותו רגע – כל המגדל נפל ולא היה אפשר עוד להגיע לציפור היפה.

אתם מבינים, המשיך האדמו"ר והסביר, אני מאריך בתפילתי כיוון שעלי לטפס לעולמות גבוהים, להתבונן בהם ולפעול בתוכם; אולם איני נמצא לבדי. אני 'הזריז שבחבורה' אך רק כאשר אתם, חסידיו, ניצבים לי כסולם. היום, כשהלכתם אף אתם לביתכם, התפרק כל המגדל וממילא לא יכולתי עוד לעמוד במקום גבוה, לכן התקצרה תפילתי וסיימתיה מוקדם מכל פעם...

בבואנו לדון בשירות הלא-קרבי ובמשמעותו, עלינו ראשית לעמוד על מבנה הצבא באופן כללי, ובתוכו – על מקומו ותפקידו של השירות הלא-קרבי. רבים מעלים לא פעם טענה, שישנן כמויות אדירות של חיילים לא-קרביים, פי כמה וכמה מאלה המשרתים בשירות הקרבי. בדרך כלל טענות אלו מלוויות בכך שאין לכך הצדקה ותופעה זאת מכוערת. הפתרון החד המוצע הוא להעביר את כל ה"ג'ובניקים" לשירות הקרבי. כך יתחזק המערך האמתי – המערך הלוחם, על ידי תוספת כוח אדם משמעותית.

עלינו להודות כי יש אמת מסוימת בטענה זאת. אכן יש קומץ ש"סידר" לעצמו תפקיד נוח בצבא. אנו נתייחס לסוגיה זו בהמשך. ברם, לגבי עיקר המערך הלא-קרבי באופן כללי אין פני הדברים כך. להבהרת נקודה זו יש להכיר את מבנה הצבא; ניקח לדוגמא מודל קטן וממנו נלמד על המבנה הכללי.

נניח שקבוצת לוחמים צריכה להסתער על עמדת אויב. כביכול נדמה שהם "הצבא האמתי", אך בראייה כוללת יש לראות זאת כך:

הרובים – לא היו יורים כראוי אם הפועלים במפעל לא היו מייצרים אותם כראוי. הם לא היו מוצלחים אם לא היו יושבים מהנדסים (במשרדהים!) ומתכננים אותם בצורה מעולה. הנשק לא היה מגיע ללוחמים אם נהג המשאית לא היה זהיר בנסיעתו ומגיע בזמן.

הביגוד – לא היה מתאים והיה עלול אף להפריע לולי המעצבים שתכננו אותו והתופרים במתפרה שעמלו על כל תפירה שתהיה כראוי.

מצבו הפיסי של הלוחם – לא היה כשיר לולי הטבח וחיילי המטבח שהכינו את האוכל כראוי. הלוחמים יכלו לחוש ברע חס ושלום בשל מזון לא טוב. מישהו גם רחץ וסידר את הסירים לפני הארוחה ולאחריה. ודאי שהיו עוד נהגים שהובילו את האספקה לשטח, חיילים שארזו את הקרטונים וכו'.

את המפות – היה מי שהדפיס, עדכן, סימן וכו', ואחר, שכל תפקידו בצבא היה להדק היטב את הניילון על מנת שהמפות חלילה לא יירטבו, כיוון שאם יירטבו – לא יהיו תקינות בשעת הצורך.

מצבו הנפשי של הלוחם – עלול היה להיות שפוף אם יש לו בעיות בבית ולא היו חיילים שמטפלים בדברים שמדאיגים אותו, או מישהו שמארגן לו פעילויות המעשירות את עולמו הרוחני.

אפשר עוד להרחיב על החייל שתחזק את הרכבים, על מפני הזבל ששמרו על התברואה, על אנשי התקשורת שייצרו, תחזקו והדריכו על אודות אמצעי הקשר השונים הנצרכים ליחידה. מובן מאליו שהיו גם אנשי מודיעין שאספו את המידע על אודות האויב, ואחרים שניתחו, השוו והסיקו מסקנות ממידע זה. ולא יעלה על הדעת שהקצינים והחיילים לא יקבלו את משכורתם בזמן וכראוי, כך שגם לזה מישהו היה צריך לדאוג.

קצרה היריעה מלספר על אודות כל האנשים שהיו בתחנות הרבות שעברו הלוחמים מרגע קליטתם בבקו"ם ועד לרגע שחרורם. אנשים, שכל אחד מהם נתן משהו לקידומו של החייל.

יוצא אפוא, שישנה מערכת ענפה, גדולה ונצרכת (!) המהווה את המגדל שעליו מטפס "הזריז" כדי לתפוס את הציפור. על אחת כמה וכמה כאשר מדובר בצבא שלם גדול-ממדים, שאי אפשר כמעט להסביר את כל המערכת המסועפת של המבנה שלו.

נסכם עד כה: אם אחד מהחבורה הולך, אף על פי שאיננו "הזריז" הרי הוא ממוטט את כל המגדל⁹. על כן יש להכיר בערך שירות זה לא כשירות "עורפלי", אלא ככוח מסייע. אין הכוונה לסיוע קל שאפשר להסתדר בלעדיו; מדובר על סיוע שבלעדיו אין כלום! כל אחד מהתפקידים שהוזכרו לעיל ורבים נוספים, אם לא ייעשה, או ייעשה בצורה לקויה – המגדל ייפול.

עתה ברצוננו לפנות לצד הנפשי. אם אכן שירות זה הוא נחוץ, והוא מהווה "כוח מסייע" שאי אפשר בלעדיו, למה ישנה הרגשה לא פעם ששירות זה לא כל כך משמעותי? למה הרבה חיילים מרגישים שזמנם אובד לריק והם אינם מתעסקים באידיאל גדול?

9. המחזה המפורסם ALL MY SONS מדגים זאת באופן חריף. עיקר העלילה נסבה על אודות רשלנות בייצור מנועי סילון שגרמה לנפילת מטוסים באוויר ולמותם של הטייסים.

תשובתו של הרב קוק זצ"ל היא שזהו מצב זמני. באמת קודם בריאת העולם הזה היה אפשר לחוש את הנועם של האידיאל בכל פעולה, בכל אמצעי המחזיק איזה עניין רוחני גבוה. אולם, משנברא העולם, נתעבו ונתגשמו הדברים כל כך עד שרק בהגיעו אל המטרה הסופית חש אדם את הערך והיופי שבדבר, אך בכל השלבים הקודמים אין הוא חש בהם חן ואור, והוא לא רואה בהם עניין גדול כל כך.

אמנם, תהליך זה הוא זמני. יבואו ימים והעולם ילך וייתקן, ואז נחוש בכל פעולה את הזיו המבהיק ממנה, נחוש בחוש פנימי את הערך שבכל האמצעים¹⁰.

לאור דבריו נצעד צעד נוסף. נדמה, שהאדם לא צריך להמתין שיגיע היום המיוחל. הוא יכול להביא את היום הזה. דרכים רבות יש לקרוב תקופת אחרית הימים. אך לענייננו, אחד מהם הוא המאמץ לחוש איך בכל פעולה מתנוצץ עניין א-לוקי. איך זורם בה עניין פנימי גדול, שמתבטא הן בתכליות והן באמצעים ובפעולות המכילות¹¹.

מתוך תודעה זו עלינו לגשת לשירות צבאי זה, ולהכיר בגודל האחריות המוטלת עלינו. עלינו להכיר (שכלית) בחשיבות שירות זה, ומתוך כך למשוך את ההכרות האלה ללב; לחוש את הנועם שבעשייה, ולהיות (מבחינה נפשית) שמחים ושלמים עם התפקיד שאנו ממלאים.

כפי שנאמר בהקדמה, אנו נלך ונציב מודלים יותר ויותר עמוקים בהמשך. אולם כבר במודל המוצע, ברורה חשיבותו של שירות זה כחלק הכרחי מהמגדל הגדול, כזה שאי אפשר בלעדיו, וממילא לאחר הפנמה, תופיע שמחה שתמלא את הלב בהגשמת המשימות השונות.

ה. עורך מול קרבי

צורת החשיבה המקובלת להגדרה ולהעמקה של רעיונות היא ההבדלה. חידוד ההבדלים בין מושגים שונים מדגיש את הייחודי שבכל אחד מהם. צורת חשיבה זו מתבטאת הן בתהליכים חשיבתיים מבוקרים, כדוגמת מחקרים, והן בתהליכים יום-יומיים פשוטים, בהשוואות ובהנגדות שאנו עורכים עשרות פעמים ביום.

גם בנושא שלנו עולה צורת חשיבה זו. החברה והאדם כפרט מביטים בשירות ב"כוח המסייע", בעין משווה.

ההשוואה הראשונה והמרכזית היא למערך הקרבי. בעצם היותך משרת במערך לא-קרבי, יהיה תפקידך אשר יהיה, אתה מכונה "ג'ובניק". כינוי זה הנו תמצות ראייה משווה בין המערך הלא-קרבי למערך הקרבי, והוא מבטא שתי הנחות יסוד נסתרות:

10. על פי אורות התשובה ו ז.

11. הערת העורכים: הרב קוק מוסיף ואומר שם, כי זוהי בעצם מטרתה של התשובה: "התשובה עצמה, המזרמת את הרוח הפנימי... תיתן עוז לרוח האידיאלי לחדור בתוקפו גם בחלקי כל המכשירים הרבים, ומכולם יוטעם טעמו של הזיו המגמתי...". עיין שם.

א. המשרת שירות זה, ארגן לעצמו 'חיים קלים' (=ג'וב) על חשבוננו של מי ש'באמת' מתאמץ – החייל הקרבי.

ב. שירות זה ביחס לשירות הקרבי הנו שולי ולא משמעותי.

כלומר, ההשוואה מעלה שני יחסים נפשיים: א. האשמה. ב. זלזול.

ההתמודדות עם טענה א' היא קלה יותר והיא אינדיבידואלית. רוצה לומר, מי שאכן "סידר" לעצמו "ג'וב", שלא ממניעים טהורים וערכיים – יש לו בעיה אמתית, המתפצלת לשניים:

האחת – יחס לא אוהד שהוא סופג מחברה שמעריכה את השירות הקרבי (בהנחה שהוא חי בחברה כזאת).

השנייה – בינו לבין עצמו – השקר הפנימי וההליכה אחר הצד האגוצנטרי הנמוך שבאדם.

אולם, אין ההתמודדות הזאת בתחומי המאמר כיוון שזהו מטען שעמו בא האדם משנות העבר אל נקודת החיים הנקראת: הגיוס לצה"ל; ועל פי מטען זה בחר בדרך שבחר¹². אנו עסוקים במי שמסיבות נעלות, או טכניות, שאינן תלויות בו, הגיע לתפקיד בשירות לא-קרבי.

לפי המודל שהסברנו לעיל, על האדם להכיר בהיותו חלק נצרך במערכת. אך ייתכן שעדיין אינו שלם עם עצמו; עדיין הוא חש שהוא "רק" מדרגה נוספת אך לא "הזריז", זה שבמשל צד בפועל את הציפור, שכובש את היעד באופן ממש. לפיכך עלינו להעמיק את המבט, ולהתבונן בעניין במבט אמוני. הסוגיה שמציצה מן החרכים היא סוגיית **ההשגחה הפרטית**.

1. אמונה בהשגחה

עלינו להכיר כי ד' יתברך הוא שדאג לכך שהאדם ימוקם דווקא בתפקיד זה. **לאדם כזה אין סיבה לחוש אשמה, ואדרבה עליו להתמלא שמחה, כיוון שגם הוא מושגח באופן פרטי, וכך סיבב מסבב הסיבות.** לבו של עניין זה הוא: **האמונה**; כלומר, על האדם לחזק עצמו באמונה יתרה, כי המשגיח על הכל ומכוון הכל, בחר בו למלא תפקיד זה בדווקא.

ישנה השגחה פרטית בתוך התכנית הכללית, בה נמצאת **אתה** המתאים ביותר לתפקיד זה, בהקשרים החברתיים המסוימים שבהם אתה נמצא, בשלב הראוי והנכון ביותר בחיך, ודווקא בזמן הזה¹³. הכרה זו תתבטא בנפש ותינתן מרגוע לתהיותיה.

12. מובן שהדרך לתשובה פתוחה תמיד, ואין כאן מקום להאריך בזה.

13. משפטים אלו אמורים לאחר ההחלטה, כשאדם כבר נמצא בתוך מציאות מסוימת. יש לתת את הדעת כיצד להסביר את האמירה הזאת טרם החלטתו של האדם. כלומר האמירות "רבש"ע גלגל אותי לפה", לעומת "אני בוחר בזה", צריכות ביאור כיצד הן מתיישבות טרם בחר האדם בדרכו, ואין כאן מקום להאריך בזה.

אמנם, לעתים אף מי שקלט את האמירה העקרונית, ואפילו את האמירה הנפשית, הן עלולות עדיין להישאר לו כקניין חיצוני ואין הוא חש זאת בהוויית חייו היום-יומית. לכן יש להתייחס גם לרובד השלישי – המעשי. לאדם כזה נציע להשתמש בכלי אומנותנו – התפילה. ובהקשר זה תפילה לד' שיאיר את עיניו מדוע נבחר למשימה זו ומה תפקידו המיוחד במקום זה. תפילה כזו, היוצאת מעומק הלב, תגרום בעז"ה לאתערותא דלעילא ולהארת פנים, וממילא ליותר נינוחות, שמחה והשלמה עם התפקיד שהוא נושא¹⁴.

ז. מודל ב' – גוף שלם

ההתמודדות עם הטענה השנייה, המזלזלת, בדבר שוליות השירות הלא-קרבי היא עמוקה עוד יותר. עלינו להבין מה הם השורשים התפיסתיים, היוצרים גישה ויחס נפשי של זלזול כלפי שירות זה. לאחר עמידה על שורשים אלה עלינו להציע מבט מקיף יותר על השירות, כך שהוא עצמו ייצור יחס נפשי מרומם יותר.

דבר ידוע הוא שזלזול נולד מגאווה. ובנידון דידן, אמנם החייל שבכוח המסייע לוקח חלק ב"מגדל" הגדול, אך ישנה תחושה שעדיין תפקידו שולי ביחס לחייל הקרבי¹⁵. על מנת להתקדם למודל עמוק יותר נשתמש במשל נוסף.

...והנה במדרש¹⁶, שדימה הקב"ה את ישראל למלאכים, במלאכים נאמר – "שרפים עומדים ממעל לך"¹⁷, ובישראל נאמר – "אתם נצבים"¹⁸ וגו'.

ואינו מובן מהו ענין זה לזה.

ונראה, הדנה כיבוש ארץ ישראל אינו אלא מפאת כלל ישראל, וכיבוש יחיד לאו שמייה כיבוש¹⁹. והטעם – כי ארץ ישראל בעצמה היא כנסת ישראל והיא המאחדת את כל כלל

14. את עניינה של התפילה אפשר להבין בשני מהלכים. האחד – על בסיס פעולה-תוצאה. כלומר, האדם יתפלל ורבוש"ע כביכול יענה, יגיב, וייתן לו מבוקשו. ובהקשר שלנו יפקח את עיניו לקלוט טוב יותר מה המשימה שהוא מבקש ממנו וכיצד דווקא הוא מתאים לכך. המהלך השני הוא ההכרה, כי התפילה מובילה לדבקות (ונובעת ממנה, ואין כאן מקום להאריך בזה). לפיכך לא תהיה זאת "תגובה", מעין מתנה שאמורה להינתן, אלא עצם היות האדם דבוק, ומדבק עצמו יותר ויותר בשכינה, היא עצמה גורמת לראיית הדברים באופן יותר אמוני-רוחני. כביכול, האדם מצליח יותר לראות את הדברים כפי שהם נראים "משם". מבט כזה על התפילה איננו מעמיד את האדם בחיבוק ידיים – כביכול, מתי תיענה תפילתי, אלא, בסיים התפילה חש הוא יותר מרומם, יותר מאושר (על שני שורשיו, היינו בעל אישור, כלומר ביטחון, ומתוך כך שמחה) שהנה הוא זוכה ללכת בדרך שנסללה לו בדווקא, על ידי רבוש"ע.

15. עלינו לשוב ולהזכיר, כי אין אנו מדברים רק על התייחסותו של החייל הקרבי לחייל שבכוח המסייע, ואף לא רק על התייחסותה של החברה אליו, אלא בעיקר – כיצד הוא תופס את עצמו, ואיך הוא חווה את מה שהוא עושה ביום-יום. יחס מזלזל יכול לחלחל לא רק מבחוץ פנימה, אלא גם מבפנים לבפנים. רוצה לומר, אתה עצמך תופס את עצמך בצורה מזלזלת, וחש נמיכות קומה ממעשיך, ובשלבים חריפים יותר אולי מכל חיך בעת הזאת.

16. שמות רבה טו ו.

17. ישעיהו ו ב.

18. דברים כט ט.

19. גיטין מז ע"א.

ישראל. ולא נתערבו ישראל זה לזה עד שעברו את הירדן, שארץ ישראל היא המאחדת אותם ועושה אותם כאיש אחד. **על כן צריך לכיבוש ארץ ישראל כח הכלל...**

...ויש לומר עוד בטעמו של דבר, שכל מלחמת ישראל וניצוחם הוא רק מצד כלל ישראל. שכבר כתבנו במקום אחר שניצחון ישראל הוא מצד צלם א-לוקים שעליהם, וצלם א-לוקים אינו שורה, רק על מי שנשלמה צורת כל רמ"ח איברי הנפש שבו, על ידי קיום רמ"ח מצוות עשה. והרי רמ"ח מצוות עשה – לא יתכן להיות כולם באדם אחד, שאֵלו נוהגות רק בכהנים ואֵלו רק במלך ויש מצוות רבות שתלויות בזמן המקדש ויש במעשים פרטיים על ידי מקרה והזדמנות ואיך יושלמו באיש אחד כל רמ"ח איברי הנפש?

אך באם כל ישראל כאיש אחד חברים – מצטרפות כל המצוות שעשה הכלל כולו, ואפילו לפני אלפי שנה, ונעשה מכולם קומה אחת שלמה. וכל איש פרטי הוא כאחד מאיברי הכלל ועל כולם יחד שורה צלם הא-לוקים. ובזה הם מנצחים את אומות העולם²⁰.

ה'שם משמואל' מסביר את הראייה העקרונית שצריכה להיות לצבא ישראל. כולו הוא גוף אחד, שרק בצירוף כל פרט ופרט נוצר גוף שלם²¹, שעליו יכול לשרות צלם א-לוקים. זה המפתח להצלחת הצבא.

מתוך המבט העקרוני (=מחשבה), ה'שם משמואל' מבאר גם את היחס הנפשי וההדרכה למעשה:

אך הנה כתיב "שרפים עומדים ממעל לו" ופירש רש"י: לו – לשמשו. והיינו שעומדים מוכנים מצפים לשמוע את השליחות שנשתלחו. כי צורת המלאך היא השליחות. ועל כן אין לו שם רק כפי השליחות. והשם הוא המהות והצורה שלו. ועל כן יש להבין הלא קודם שנשתלח עדיין אין לו מהות וצורה – ואיך יתכן לומר בו עמידה!?

אך יש לומר שבמה שהוא עומד הוא מוכן ומזומן ומצפה לקבל השליחות, זאת היא מהותו וצורתו ושמו מלאך, שפירושו שליח.

וכמו כן יש לומר בישראל, כשעומדים מוכנים ומזומנים ומבטלים את דעתם ורצונם לרצון ד' יתברך, לעשות ככל אשר יצטוו, שוב הרי הוא ראוי להיקלט בכלל. כי מצדו לא יבצר לעשות כל רמ"ח מצוות עשה, והמניעה היא רק מאשר לא נצטווה להיות כהן וכד'. אם כן הרי יש לו שייכות לכל המצוות שבתוך הכלל כולו ועל כן זוכה להתאחד בתוך הכלל ונעשה כאבר מאברי הכלל, ושוב חשוב כאילו קיים כל המצוות בפועל, ונשלמו כל איברי הנפש ושורה עליו צלם א-לוקים בשלמות כנ"ל²².

20. שם משמואל, פרשת נצבים, תרע"א.

21. דוגמא לכך היא בעבודת כהן בבית המקדש. אמנם יש פן של היררכיה באיברים – יש איברים שהנשמה תלויה בהם ויש שלא. אך לעניין המקדש – מום כלשהו בכהן, ואפילו לא באיבר קריטי, פוסל אותו מלעבוד במקדש, כיוון שבמקדש נתבעת שלמות, הכוללת גם שלמות גופנית. בפן הזה – כלל לא משנה באיזה איבר מדובר, כל האיברים שווים בערכם; כל אחד מהם אם יחסר – פוגם בשלמות הגוף.

22. שם משמואל, שם.

מי שמבין שיכולתו למלא את כל רמ"ח המצוות היא רק מתוך ביטול לרבש"ע, שמח בכל תפקיד שניתן לו. אין לו שום נגיעה פרטית, ולא חשוב לו איזה תפקיד הוא יקבל. חיילים כאלה הם "עומדים מוכנים ומזומנים ומבטלים את דעתם ורצונם לרצון ד' יתברך לעשות ככל אשר יצטוו". ישראל מנצחים במלחמה רק מתוך כוח הכלל, ולפיכך העיקר להיות איבר כלשהו בגוף הכללי.

ברגע שאדם מכניס עצמו לכיוון הכללי החיובי הרי שיש בו בחינה השווה בין כולם. לדוגמא, ברור יתרונם של תלמידי חכמים על פני אנשי-השדה. בכל זאת מצאנו שישנו גם פן שווה:

מרגלא בפומייהו דרבנן דיבנה: אני בריה וחברי בריה, אני מלאכתי בעיר והוא מלאכתי בשדה, אני משכים למלאכתי והוא משכים למלאכתי, כשם שהוא אינו מתגדר במלאכתי כך אני איני מתגדר במלאכתי, ושמא תאמר: אני מרבה והוא ממעיט – שנינו: אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוון לבו לשמים²³.

נסכם את האמור: לפי המודל הראשון (מגדל אנשים) ביארנו, שהשירות הלא-קרבי איננו מיותר. הוא לא מערך של בטלנות, אלא משמש כ"כוח מסייע" ממשי שבלעדיו לא יכול המערך הלוחם לפעול.

על פי המודל השני (גוף שלם), העמקנו שאין במערכת היררכיה של ממש. כל איבר שחסר מפקיע מהגוף את המושג "שלם". במובן הזה כל האיברים שווים בערכם²⁴. כולם שווים ממש, כיוון שזו מערכת מורכבת, שכל פרט בה נצרך²⁵, כיוון שרק כוח הכלל – גוף שלם, יכול לנצח במלחמות ישראל.

זו אולי הסיבה העמוקה לכך שדוד המלך קבע, כי היוצאים לקרב ו'היושבים על הכלים' יתחלקו שווה בשווה²⁶. ברור שהם שותפים, מסייעים, ומגיע להם "משהו" מן השלל. עם זאת, אפשר היה לתת להם עשרה אחוזים וכד'. מדוע קבע דוד חלוקה שווה במדויק בין שני חלקי הצבא הללו?

ראשית, על פי המודל הראשון, יש לומר כי לא היה אפשר להילחם אם לא היו אנשים שישמרו על הכלים. "המגדל" היה מתמוטט, וגם "הזריז" היה נופל:

...מהראוי לחלוק עמהם שוה בשוה כי כן הוא הנהוג מאז שיהיה כחלק היורד וכו' ויחדיו יחלוק מבלי קדימה כלל ליורדי המלחמה, כי אם לא ישמרו הם הכלים – לא היה מהאפשר להלוחמים להלחם²⁷.

23. ברכות יז ע"א.

24. באופן מעמיק אפשר להתבונן כך על כל הבריאה. אמנם ישנו פן של היררכיה בדצח"מ, בו הצומח מעל הדומם וכו' והאדם מעל כולם. אך ישנו פן אחר, שבו אנו מחלקים את כל ההוויה לשניים: בורא או נברא. בהסתכלות זאת – כל הבריאה שווה, כיוון שכל פרט בה עומד בקטגוריית "ברואים".

25. וכך הסביר מהר"ל (דרך חיים ד א): "...ובמה שיש לכל אדם מזל בפני עצמו הרי כל אחד ואחד נחשב ממציאיות העולם ומשלים את העולם, עד שמצד כל בני אדם שהם בעולם, העולם שווה".

26. ש"א ל כד.

27. מצודת דוד שם.

אך אולי, ישנו כאן רעיון נוסף – עצם השותפות במלחמה, תהיה אשר תהיה – היא המקנה חלק שווה בשלל:

כי כחלק היורד במלחמה וכחלק היושב על הכלים יחדיו יחלוקו – אמר להם לאמת שאין ראוי שיעשה כמו שאמרו לפי שאין זכות האדם בשלל מפני הסתכנו בירידה אל המלחמה כי אשר ירד אל המלחמה ואשר ישב על הכלים לשמרם מהאנשים הבאים למלחמה הוא חולק עם היורדים למלחמה ואף על פי שאינו מסתכן שם...²⁸

לכל אחד בצבא "מניה" שווה ב'נכס הלאומי'. כולם חיילים באופן שווה. זאת הקומה הבסיסית ביותר בתפקידו של כל אחד בשירותו הצבאי – כולם חיילים, כולם לובשים מדי זית. ובפן הזה אין שום הבדל בין סוגי השירות השונים!

ח. עורך מול משתמטים

ישנה אוכלוסיה נוספת, שאפשר להשוות אליה ולבחון את השירות בכוח המסייע. השוואה זו אינה נגלית לעין ולא מוזכרת לחברה. אך אליבא דאמת, אם אנו משווים לקצה אחד (קרביים) עלינו להשוות גם לקצה השני, לאלה שבאמת בחרו ב"שירות עורפי", או במילים אחרות: שירותם מתבטא ב"הפניית עורף" – קבוצת המשתמטים מהשירות הצבאי.

בניגוד לאוכלוסיה שהפנתה עורף לערכי המדינה, ומתכחשת לצד העליון שבאדם המתבטא בתרומה לכלל וכו', לפחות חלק מהחיילים המשרתים בכח המסייע, בחרו שלא לנהוג כן. הם חפצים לשרת בצה"ל מתוך אמונה שהדבר הוא אידיאל גדול.

נחדד את הדברים לאור דברי המדרש, העוסק באי-ידיעת מתן שכרן של המצוות:

...למה הדבר דומה? למלך ששכר לו פועלים והכניס אותן לתוך פרדסו. סתם ולא גילה להן מהו שכרו של פרדס, שלא יניחו דבר ששכרו מועט וילכו ויעשו דבר ששכרו מרובה. בערב קרא לכל אחד ואחד. אמר לו: תחת איזה אילן עשית? אמר לו: תחת זה. אמר לו: פלפל הוא, שכרו זהוב אחד. קרא לאחר, אמר לו: תחת איזה אילן עשית? אמר לו: תחת זה. אמר לו: שכרו חצי זהוב, פרח לבן הוא. קרא לאחר, אמר לו: תחת איזה אילן עשית? אמר לו: תחת זה. אמר לו: זית הוא, שכרו מאתיים זוז.

אמרו לו: לא היית צריך להודיע אותנו איזה אילן שכרו מרובה כדי שנעשה תחתיו?

אמר להם המלך: אילו הודעת היאך היה כל פרדסי נעשה?²⁹!

28. רלב"ג שם.

29. דברים רבה (וילנא) פרשה ו.

מדברי המדרש עולות שתי תובנות:

ראשית – ישנם תפקידים שונים בפרדס, ולכל אחד ערך שונה.

שנית – משמע שיש צורך שכל הפרדס ייעבד, שלא תהיה פינה אחת לא מטופחת. לכל הפועלים ישנה אחריות לטיפוחו של הגן.

ברצוננו לעסוק בטענת הפועלים למלך: מדוע לא הודעת לנו מה ערכו של כל עץ? כך היינו בוחרים לעסוק בתפקיד החשוב יותר (שכמובן, שכרו רב יותר)?!

תשובת המלך היא החשובה לענייננו; הגישה לתפקיד היא החשובה. אם אדם חושב על ענייניו האישי, ומה הוא ירוויח – טענת הפועלים מוצדקת. אך **מנקודת מבטו של המלך – יש למלא את כל התפקידים**. אסור שאפילו פינה אחת לא תטופל. השינוי הגדול שעל הפועל לעבור הוא בשינוי זווית הראייה. כביכול, לעבור לצד של המלך, **להזדהות עם זווית הראייה של המלך**, ומתוך כך להכיר בערכה של כל עבודה.

הוא הדין גם ביחס לשיירות הצבאי. ייתכן, שישנה חשיבות לעצים מסוימים – תפקידים מסוימים יותר מאשר לאחרים. ולפיכך ישנו פן במדרש, שבו כל פועל מקבל שכר אחר. אך ישנו פן אחר – והוא עצם השותפות בטיפול בגן, האחריות הכללית לפריחתו.

החלוקה הפרטנית לתפקידים שונים בגן – היא אולי חשובה בעיני הפועלים, אך זו ראייה צרה. אם אדם יאמץ את נקודת מבטו הכוללת של "בעל הפרדס", הוא יחוש שמחה בתפקידו וימלא אותו בנאמנות. עיקר ההבדל הוא בהחלטה להיות מהפועלים בפרדס, ולא חלילה מהמוציאים עצמם מהכלל, ומטיפוח גינתו של המלך³⁰.

עצם ההחלטה להתגייס לצה"ל ולהיות שייכים לקבוצת התורמים, היוצאים מה'אני' הפרטי למען הכלל – היא היא המהלך הגדול והמשמעותי בנושא. החלוקה הפרטנית לתפקידים ספציפיים, זהו החלק השולי! העיקר ללבוש את המדים (אותיות דמים³¹), העושים כל ישראל חברים.

מובן, שישנה השלכה מתבקשת מתוך הדברים. על האדם לבוא ללא דרישות אישיות, היכן להשתבץ. (כמובן, אם הדבר אפשרי עליו לדעת במה הוא טוב, על-מנת שיוכל להועיל באופן המובחר ביותר) עליו להיות כמטיל ברזל המוכן לכל עיצוב שיתבקש³². אדם שיבוא בגישה כזו לא יחוש אכזבה מתפקיד זה או אחר, אלא ישמח בכל תפקיד שיקבל מתוך ההכרה כי הוא שותף ל'טיפוח הגן'.

30. מפי מו"ר הרב בלומנצויג.

31. כלומר הצבע האחד של המדים מבטא במובן הפנימי את הפן הכללי השווה, הדומה, בין כל חיילי הצבא.

32. "אף פעם לא אשכח את תשובתו של טרומפלדור. לא אשכח אפילו באיזה מעמד ניתנה. הוא נתן לי את תשובתו בחדר מואר אור קלוש, אי-שם בפינה נידחת בצ'לסי. אולם העם היהודי קיבל את תשובתו בהרי ארץ ישראל ועמקיה, ולא ישכח אותה לעולם. הוא גולל לפני את הרעיון הפשוט והנשגב של ה"חלוציות".

– חלוץ, פירושו "צועד בראש".

– אמרתי "באיזה מובן? פועלים?"

ט. שורשים עליונים

עתה ברצוננו לחשוף את נקודת העומק החבויה בשירות זה. על מנת לעשות כן ננסה לברר את תוכנו של השירות מצד עצמו; לא ביחס ובהנגדה לקבוצה אחרת כפי שלמדנו עד כה, אלא לחתור לסוד הנעלם החבוי בשירות זה – בנושא עצמאי.

כאשר אדם רוצה לגור בבית ישנם מספר שלבים שעוברים עד שהוא גר בו בפועל. ראשית, ישנו עצם הרצון לבית. ברצון זה טמון בתמצית כל מה שיבוא אחר כך. אולם, כעת הכל נמצא בנקודות קטנות ולא מפותחות. בהמשך בא אדריכל ומתכנן את הבית בציור כללי – קומות, אגפים, חדרים וכו'. אחריו מגיע המהנדס ומתכנן כיצד ליישם את התכנית – אילו חומרים צריך, כמויות, אילו סוגי בעלי מקצוע יש לזמן וכד'. בהמשך באים הקבלנים ואתם הבנאים ומתחילים במלאכת הבנייה. לבסוף בא האדם וגר בבית ומשתמש בו. הוא לא יצר בבית דבר, אלא קיבל מכל הקודמים לו, ומשתמש באופן פשוט בבית³³.

כך, פחות או יותר, אנו רואים גם את מערכת הספירות הא-לוקית. מערכת זו מהווה 'כלים' שבהם עובר השפע הא-לוקי בהנהגת העולם. ישנו ה'כתר' הכונס את הרצון, את ה'חב"ד – חכמה, בינה ודעת', שמבטאים את "התכנון" כביכול, ואחר כך באים 'חג'ת נה"י – חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד ויסוד', ו"בונים" באופן נרחב את התכנית, ואילו ה'מלכות – לית לה מדילה כלום' (=אין לה משלה כלום). היא מתבטלת כלפי המערכת שמעליה ומקבלת את כל השפע מהמערכת הנ"ל. המלכות היא שורש הנהגת הברואים, המקבלת את השפע הא-לוקי כפי שהוא התארגן במערכת ה"כלים" הא-לוקיים, במערכת הספירות, ומשפיעה אותו לברואים.

י. מודל ג' – הגרזן המשוף

מספרים, כי פעם ביקר חסיד בקוצק, וראה שהתפילה מאוד מהירה, בקושי הוא הצליח להתפלל בקצב של חסידי קוצק. לאחר התפילה הוא ניגש לר' מנחם מנדל ושאל אותו – למה אתם מתפללים כל כך מהר? כיצד אפשר לכוון כך? הרי התפילה צריכה לבקוע מסכים רבים ורקיעים אדירים כדי שתוכל להגיע עד כיסא הכבוד!?

– "לא, זה מושג הרבה יותר רחב. כמובן דרושים גם פועלים, אולם זה לא המובן של המלה "חלוק". לנו היו דרושים אנשים המוכנים ל"כל", לכל מה שתדרוש ארץ ישראל. ל"פועל" יש אינטרסים פועליים משלו. לרופא, למהנדס ולכל השאר יש הרגלים משלהם, אם אפשר לומר כך. אולם אנו צריכים להקים דור, שלא יהיו לו אינטרסים ולא הרגלים. מטיל ברזל סתם, גמיש – אבל ברזל. מתכת שאפשר לחשל ממנה כל מה שיש צורך בו בשביל המכונה הלאומית: חסר גלגל? – אני גלגל. חסרים מסמר, בורג, גלגל תנופה? קחו אותי. צריך לחפור באדמה? – אני חורש! צריך לירות, להיות חייל? – אני חייל! משטרה? רופא? עורכי דין? מורים? שואבי-מים? בבקשה, אני עושה את הכל. אני – האידאה הטהורה של שירות, מוכן לכל, איני קשור בדבר! אני יודע רק ציווי אחד, לבנות!"

– "אין בני אדם כאלו" – אמרתי.

– "יהיו!"

שוב טעייתי והוא צדק. הוא בעצמו היה כזה! עורך-דין, חייל, פועל. אפילו בתל-חי בא לחפש עבודת אדמה, מצא שם את מותו מכדור של רובה, אמר "אין דבר" – ומת כבן-אלמנת. (מתולדותיו של טרומפלדור)

33. הרעיון הכללי של המשל – מהרב הס זצ"ל, על סף הפנימיות עמ' 96-97.

ענה לו הרבי מקוצק: ישנם שני חוטבי עצים בקוצק. האחד, מכה על העץ חמש-שש פעמים ומצליח לחטוב אותו; הוא אינו נח לרגע ועובד במרץ רב. וכן כל גזע הוא בוקע לגזרים קטנים – כל פעם לפחות בחמש-שש מכות. הוא פועל ללא לאות ואינו עוצר אף לרגע.

השני, באותו זמן אוחז בידו האחת גרזן ובידו השנייה סכין. וכל מה שהוא עושה זה רק לשייף שוב ושוב את הגרזן. ואז, לאחר זמן רב שהוא משייף, הוא מניף את הגרזן תנופה גדולה ובפעם אחת חוטב את העץ.

כך יש כאלה שצריכים להתפלל באריכות רבה; אך בקוצק אנו מחדדים את הלב כל כך חד, עד שבפעם אחת שאנו פותחים פינו לתפילה, המילים כגרזן מושחז היטב חוצבות במהירות את דרכן ומייד מגיעות לכיסא הכבוד...

עד כה ראינו שהשירות בכוח המסייע הוא (לפי מודל א') מסייע לכוח המרכזי, או אפילו (לפי מודל ב') שווה ערך לו. עתה נטפס ונראה שאולי יש בו בחינה שהוא אפילו **חשוב יותר!**

השירות הקרבי הינו הגרזן שבו חוטבים. הוא זה שמכה באויב. אך מלאכתו היא רק התוצר הסופי. אם הוא לא יהיה חד דיו – יצטרכו להכות הרבה מאוד פעמים לשווא. יתרה מכך, אם הוא יהיה קהה – לא יועיל הגרזן כלל – חס ושלום העץ לא ייבקע. **עבודת ההשחזה היא היא העבודה החשובה ביותר.** כשם שהבהיר הרבי מקוצק – שהתפילה היא רק פריצה החוצה של העולם הפנימי. מה שחשוב הוא מה קורה בעולם הפנימי; התפילה היא נגזרת קטנה מאותו עולם.

כן הדבר בעץ נושא פרי. הפרי – אמנם אותו אוכלים, והוא זה שתופס את עינינו, אך כל ניתפס אך ורק למראה עיניים! שורש העץ, האדמה, הגזע, הענפים והעלים הם המרכיבים החיוניים לעץ, להתפתחותו ולהמשכיותו. הפרי הוא תוצר של עץ חי ובריא.

יא. מבנה הצבא – מבנה הספירות

הטייס שיושב במטוס קרב, בסופו של דבר רק לוחץ על כפתור³⁴. טייסי קרב הם חיילים שנותנים להם כבוד רב בחברה. אך יש להבין כי הטייס הוא רק בבחינת 'מלכות'. במובן מסוים "לית לו מדיליה כלום". הוא עומד בסוף המערכת ומקבל את כל מה שהכינו בעבורו – מתכנני המטוסים והטילים, שירות הקרקע, בית הספר לטיסה, מגדל הפיקוח, המתדלקים וכו' – ו"רק" לוחץ על הכפתור³⁵.

לא מדויק לכנות את השירות הצבאי שאנו עוסקים בו שירות עורפי. יש לקרוא לו: **"השירות המכין"**. כשם שבמבנה הספירות 'המלכות' היא אחרונה בסדר – היא מקבלת מהספירות העליונות ממנה

34. על מנת להבהיר את הרעיון אנו מחדדים אותו עד הקצה. לא באנו חלילה לזלזל או לפגוע בטייסי הקרב או בכל לוחם אחר.

35. גם לטייס עצמו, רוב עבודתו היא בבחינת הכנה, הרבה טיפול שגרתי, שוחק ואפור מלווה את השרות. פרק זמן קצר ביותר, אולי, הוא פעילות מבצעית ממשית.

– אלה שמתכננות (האדריכל והמהנדס) ואלה שמבצעות (הקבלן והבנאי) – והיא רק מתבטלת אליהן ויונקת מהן, כך הוא השירות הקרבי ביחס לשירות ה"מכין".

לכן יש כל כך הרבה חיילים בשירות זה. דומה שבתקן, כפי שהתכנון הצה"לי אומר, צריכים להיות לפחות שמונה חיילים "מכינים" על כל חייל קרבי. ובחיל האוויר היחס הוא יותר מאחד למאתיים! לא כי יש רבים שסידרו לעצמם "ג'וב", אלא זהו המבנה הנכון. רוב העבודה היא בהכנות.

רוב הספירות הן בהתרחשויות ובמערכת האיזונים שלפני ההגעה לעניין המעשי. רק בסוף ישנה המלכות – שורש להנהגה המעשית. לכן מכונה המלכות "עני" – כיוון שהיא תלויה ב"חסדי" הספירות שמעליה. וכן הם פני הדברים ביחס שבין השירות המכין לשירות הקרבי. עיקר העשייה בכמות ובאיכות הוא ב'מערך המכין', רק לבסוף – המערך הקרבי מקבל מן המוכן ומשתמש בכל מה שנעשה עד כה.

י. שדה הקרב העתידי

עתה נטפס קומה נוספת. הרעיון הנ"ל הולך ומתעצם עם השנים, ונכונותו, כנראה, רק תלך ותגבר. מי שמצוי בספרות הצבאית, יודע שישנה תכונה רבה בצבאות העולם לקראת מה שמכונה "שדה הקרב העתידי". בתמצית, ברור יותר ויותר שהצבא החכם (מבחינה טכנולוגית) והמאורגן יותר הוא שינצח בשדה הקרב. כמות הלוחמים – נעשית פחות משמעותית. דוגמא בולטת היא הבסת האמריקאים את העירקים על אף מאות אלפי לוחמים שהיו לצבא העירקי. כוחו של הלוחם הבודד מועצם פי כמה כאשר יש לו יתרונות לוגיסטיים וטכנולוגיים. יתרה מכך, יש פעמים שהלוחמים כלל לא יגיעו לכדי עימות זה בזה כיוון שרוב המערכה תתנהל בטילים ארוכי טווח וכד'. אגב, "פיקוד העורף" הצה"לי "נולד" במלחמת המפרץ. לפתע התחוור כי יכולים להיות אלפי לוחמים בגבולות, אבל הטילים יעברו מעליהם בקשת – וינחתו בלב האוכלוסיה האזרחית. זהו סגנון של קרב שלא היינו מצויים בו עד למלחמה ההיא. לפיכך, נוצר צורך להקים פיקוד שיטפל בעניין הזה – פיקוד העורף.

יוצא אפוא, שחשיבותו של 'המערך המכין' רק תלך ותגבר עם השנים³⁶. המחשבה, התכנון, הלוגיסטיקה, התקשורת, יכולת הניוד (מערך התובלה) המהיר וכן הלאה יקבלו חשיבות גוברת והולכת. וכפי שראינו לעיל, לא רק הצבא עצמו רואה בכך ערך גדול, אלא שגם מבחינה פנימית ראינו שכל השלבים המכינים, המופשטים לכאורה ולא ביצועיים, הם העיקר, והמעשה – הוא רק נטיף קטן, נגזרת צרה, של אותם עולמות.

אשרי מי שזכה לשרת ביחידות אלה.

36. יש לעתים שמקצינים ראייה זאת יתר על המידה. בזמן הדיונים על רמת הגולן, טענו האמריקאים שאין לנו צורך בשטח רמת הגולן שמהווה מגננה מפני לוחמים סוריים, כיוון שממילא רוב הבעיה היא הטילים, והשטח נעשה לא משמעותי. כן טענו שאין לנו צורך בתחנות מודיעין ברמה"ג כי הם יספקו לנו מטוסי ביון ותצלומי לוויין. כך שאין ערך ביטחוני למספר קילומטרים. מובן שזו תפיסה שמקצינה ביותר את ראיית "שדה הקרב העתידי" כמכריע היחידי במערכה. ואכן לא מעט מצמרת צה"ל התנגדה לרעיון זה. כל זה כמו בלי להיכנס לעצם השאלה הערכית שבעניין.

י.ג. רוח הלחימה³⁷

ברצוננו לדבר בנגזרת מעשית הנובעת מהבנת עומק מבנה המערכת הצבאית. דבר ידוע הוא, שהגורם החשוב ביותר בהצלחת הצבא הוא רוח הלחימה. ההיסטוריה הצבאית-עולמית והצבאית-ישראלית מעידה, כי צבא מאובזר ומשוכלל ללא רוח לחימה וללא אמונה גדולה במטרה – נכשל, בעוד שצבאות מסוימים הפתיעו את כל העולם בעוז רוחם ומתוך כך בהצלחתם הצבאית.

גם היום, כאשר יותר ויותר ברור שהטכנולוגיה מנצחת את המלחמה, אין ספק שצבא מרוקן מערכים וחסר אמונה בצדקת הדרך, לא יצליח במשימתו³⁸.

כיום ישנה בעיה מסוימת בצה"ל בנושא זה. המוטיבציה לשרת לא תמיד גבוהה והדבר מחליש את החוסן הפנימי של הצבא ומתוך כך את איכות ביצועיו. לבעיה זו מודעים ראשי המערכת ומנסים לתת לה פתרונות שונים, כגון: משכורת גבוהה יותר, הטבות בזמן השירות ולאחריו וכד'. כן ישנן לחיילים קרביים הטבות גדולות יותר מלחיילים הלא-קרביים.

נדמה, כי הרעיון היסודי שעומד מאחורי גישה זו הוא ראיית טובת הפרט כעניין העומד בראש סולם העדיפויות. אם אדם יחוש שצרכיו האישיים-חומרניים מתמלאים, הוא ימלא את תפקידו נאמנה.

אולם, אין תוחלת ותקווה בגישה זו. היא יעילה אולי בטווח הקצר, אך לוקה בחסר ואולי אף מסוכנת בטווח הארוך. לעולם לא יוכל הצבא לעמוד בתחרות מול השוק האזרחי. תמיד האופציות הכלכליות בחברה האזרחית יהיו עדיפות על הקיים בצבא. יתרה מכך, העצמת מעמדו של הפרט על ידי הטבות חומריות מרוקנת את הצבא מערכיו ומרוח הלחימה האמתית שלו. בסופו של תהליך, יעשה האדם את החשבון הכי צר ואגואיסטי, ויגיע למסקנה שבאמת אין לו עניין לשרת בצבא. הוא יעשה מאמצים רבים להשתמט מהשירות, ואם יכריחו אותו – הוא ימלא את תפקידו באופן לקוי.

לפיכך, נראה שעיקר כובד המשקל צריך להיות מוטל על החינוך הערפי. לא כאן המקום לפרט כיצד עושים זאת, אך המטרה ברורה: האדם יבין את הערכים הגדולים שהוא משרת למענם, ומתוך כך יחוש מוטיבציה גבוהה ותחושת שליחות והתמסרות לתפקידו.

לכאורה נראה, כי חינוך כזה צריך להתמקד דווקא ביחידות הקרביות, מצד היותן החשובות יותר ושנצרכת בהן רמת מוטיבציה גבוהה.

אולם, על פי מה שלמדנו על אודות מבנה הצבא ומשמעותו הרוחנית, נראה כי **דווקא החיילים שאינם קרביים יכולים לחולל את השינוי**. כפי שלמדנו, עיקר הפעילות והבנייה נמצא ב"כוח המכין" – בתשע הספירות הראשונות. הפן הביצועי, ה'מלכות', מתבטל כלפי המערכות שמעליו, יונק מהן את כל כוחו, ומתוך כך נגזרת כמות פעילותו ואיכותה.

37. דברים ששמעתי מפי ר' אלדר ירדן.

38. נקודה למחשבה היא שעצם ההחלטה האם הצלחנו או כשלנו בקרב או במלחמה, לעתים רבות היא גם נגזרת מרוח הלחימה. לא פעם קורה שברמה הצבאית גרידא הפעולה תיחשב כהצלחה אך האווירה הציבורית תחוה זאת ככישלון – והיא בעצם הקובעת את התודעה הציבורית הקולקטיבית (כדוגמת מלחמת יום כיפור).

לאור הדברים, נראה שרוח הלחימה של צה"ל נוצרת בראש ובראשונה בקרב ה"מערך המכינ". הרוח הנושבת בין החיילים הלא-קרביים, מתמסדת ומתעצמת במערך זה – ומתוכו היא זולגת ומשפיעה על המערך הקרבי. יוצא אפוא, שישנה פעילות מעשית רבת ערך המוטלת על חייל שב"מערך המכינ". הוא המוח והלב, ולפיכך הוא המזרים חיים רעננים-אידיאליסטיים בקרב חבריו ומתוך כך לחייל בחזית; על מנת שחייל בחזית יהיה "מורעל", החייל שבעורף צריך להיות "מורעל" פי כמה.

תחושת ה"פראייר" שעולה לעתים בקרב החיילים הקרביים, היא נגזרת מהאווירה הכללית בחברה האזרחית, ובעיקר מהאווירה בקרב החיילים הלא-קרביים. לפיכך, שינוי עמוק ומשמעותי בצבא ייעשה דווקא על ידי ה"מערך המכינ". משימה זו מוטלת על כתפיו של כל חייל במערך זה. עליו להגביר את ההבנה שלו ושל הסובבים אותו, בערכה של המדינה, של הצבא, של התרומה לכלל וכו', ומתוך כך, להתמלא בתחושת שליחות גדולה ובמוטיבציה גבוהה לשירותו.

אולי אפשר להוסיף, שכשם שיש אנשים ערכיים מאוד, שבחרו שלא ללכת לסיירות, על מנת להשביח את הגדודים, להפיח בהם רוח על מנת לרומם את המערך הקרבי כולו; כך ייתכן שאנו זקוקים לאנשים מאוד איכותיים במערך הלא-הקרבי, ה"מערך המכינ", כדי שיפיחו רוח גדולה בצבא כולו!

י. הדרכה מעשית

פרק זה מקבץ מעט נגזרות מעשיות מכל מה שראינו עד כה. אנו נרכז את ההדרכות המעשיות שהצענו לאורך המאמר עד כה, ונוסיף מספר הצעות חדשות.

הנושא המעשי הוא ארוך ומורכב דיו בשביל לכתוב עליו מאמר בפני עצמו. ישנם נושאים רבים הצפים בהקשר המעשי – כגון ענייני צניעות, סוגיית 'הזמן הפנוי', ההתקרבות לחברה החילונית על חשבון עקרונות מסוימים ועוד ועוד. לפתח את כל הנושאים הללו – אין זה מעניינו של מאמר זה. אף על פי כן, ברצוננו לעסוק במספר נושאים מסוימים הקשורים למה שלמדנו עד כה. בראש כולם עומדת תחושת האכזבה מהשירות הצבאי: זאת אכזבה מתפקיד שנדמה שהוא לא חשוב ולא מועיל, ואפילו לעתים בזבוז זמן; זאת אכזבה מעצמי ומאופן התנהגותי, ואולי גם אכזבה מצה"ל, מעם ישראל ומהחיים בכלל.

אכזבה זאת לעתים מגיעה לכדי תסכול ומרמור, חיים בעציבות מוסתרת, ולעתים יאוש וציפייה להיחלץ מ"המקום הזה".

רגשות אלו מוכרים, והם צפים ברמות שונות אצל חיילים שונים. ראשית יש לדעת, שיש להם מקום. אין צורך להתעלם ולדחוק אותם. האווירה הכללית מאוד משפיעה, ואך מובן הדבר שבסך הכל ישנה תחושת אכזבה והחמצה.

עם זאת יש לדעת, כי הדבר בר שינוי. אנחנו מאמינים שמכל מצב אפשר לטפס, ואפילו להתהפך לטובה. אפשר וצריך להתמודד עם תחושות אלו, והדבר בר השגה.

כפי שכתבנו בהקדמה – עיקר השינוי הוא בידיים שלך; המאמרים והעצות – הם רק כלי עזר.

בתחילה דיברנו על עצם הזכות לחיות בדורות גאולה אלה ולהיות שותפים לצבא הישראלי. מעבר לכך, לאור הנלמד אנו מבינים כעת את ערכו של השירות הספציפי הזה, ככוח מסייע, כשווה ערך – בעצם היותנו חיילים, ואפילו כמעלה יתרה בהיותו המכין והמתכנן לקראת הפעולה המעשית.

הבנות אלו צריכות למלא אותנו בשמחה ובהשלמה עם התפקיד³⁹. ההכרה, כי הדבר שאנו עושים אותו הוא ערכי וחשוב (אם מתבוננים עליו באופן כולל ובעמקות ולא בראייה מצומצמת של העשייה העכשווית), ממלאת את הלב בסיפוק וברצון לממש תפקיד א-לוקי זה על הצד הטוב ביותר, בשלמות.

פעם שמעתי חייל דתי אומר לחבריו שדיברו שיחת סרק – "חבר'ה, עזבו את השיחה – שלא יהיה 'ביטול תורה'". הוא חי באופן מלא את תפקידו כעבודת ד', עד כדי שראה בהתבטלות – ביטול תורה.

ואין זה משנה כלל מה הנורמה החברתית הסובבת אותך. מצד האמת זאת עבודת קודש, ולפיכך יש להתמסר אליה בכל הכוחות. התמסרות כזו, הבאה מתוך אמונה בדברים שלמדנו, לא רק שלא תביא לידי תחושת "פראייר", אלא אדרבה, תעצים את תחושת השלמות בהיותך ממלא את ייעודך כעת.

גישה כזו מקרינה גם על הסובבים. "השפעה" על עם ישראל לא חייבת להיות דווקא בשיעורים ובשיחות. עצם היותך בעל מוסר עבודה גבוה, ישר, עושה בשלמות, מגדיל ראש' וכד' – זה בעצמו מקרין וסוחף אחרים לדרך הטוב (מעבר לעניין קידוש ד' שידובר בו בהמשך). עם הזמן, גם תוכל לדבר על דברים אמתיים ופנימיים עם הסובבים אותך. כיוון שהמסירות לתפקיד מקרינה אמונה גדולה – בעם ישראל בכללו, במדינת ישראל ובכל יהודי – אתה לא תיחשב "נטע זר ומוזר" כפי שחוששים חיילים דתיים רבים. אדרבה, ברצינות שבה תיגש לתפקידך אתה משדר שיש לך עולם פנימי, עשיר ויפה שכדאי להיפגש עמו.

מתוך אמונה זו תוכל לחזק את שותפיך לשירות (ומתוך כך את חיילי החזית) באמונה בערכים אלה, ותהיה מהמנועים המבעירים את רוח הלחימה של צה"ל כולו⁴⁰.

דיברנו גם על ההתחזקות באמונה בהשגחה הפרטית – שהקב"ה ייעד לך תפקיד מסוים דווקא כאן ועכשיו⁴¹. עד כה דיברנו על השליחות (וממילא תחושת ההרמוניה והשמחה) שבתפקיד עצמו. אולם ייתכן שהייעוד יופיע ממקום אחר; לא מעיסוקך המרכזי – תפקידך הצבאי, אלא מכיוונים שונים המצויים בהקשר שאתה נתון בו כעת. אולי זה שיעור תורה (ברמות שונות ומגוונות) שתעביר בזמן זה. אולי זה בשיחות קצרות עם חבריך, ואולי דבר אחר שאיננו יודעים כיצד יבוא. יש לפקוח

39. אפשר לנסות להפנים זאת כך: לשנן או להעמיק במחשבה את אותן מעלות שמנינו, ולדמיין שהטוב והטוהר הזה ממלא את כולך. אט אט יש לתת לשמחה הפנימית מקום, ולבסוף אף לחייך ולצחוק ולהודות על הזכות הזאת.

40. בכתבי החסידות מופיע לא פעם, שמי שמחזק סופג אור חוזר והוא עצמו מתחזק מכך.

41. הוספנו את האופציה להתפלל שד' יפקח את עיניך להכיר איך בדיוק מתנהלת ההשגחה הזאת על מנת שהכרה זו תמלא את כל כולך ולא תישאר בגדר הכרה בלבד.

עיניים ולהתפלל על כך, שנדע לזהות את הסימנים והרמזים שהקב"ה משאיר לנו על מנת לגלות את ייעודנו כעת.

עניין אחר הוא האכזבה הנובעת מאי-ראיית תוצאות. בעוד שלחייל הקרבי ישנם אתגרים שהוא יכול להצביע עליהם כפסגות שכבש, אם זה במסעות ארוכים, ובהשתפרות באימונים, ואם זה בפעילות ביטחונית ממשית – החייל שאיננו קרבי מצוי בתפקידים שעובר זמן רב עד שרואים תוצאות, וייתכן שהוא באופן אישי לא יזכה לראות תוצאות בכלל, במהלך שירותו הצבאי.

נדמה כי דווקא מצוקה זו יכולה להתהפך, ולשמש כמנוף בעבודת ד' בכלל.

זאת הזדמנות לפתח את המבט הכללי ואורך הרוח. דווקא בשל אופי התפקיד, הצדדים העדינים והארוכים, שאינם תובעים התממשות מיידית יכולים "לגדול" באין מפריע. הדבר יוכל ללוות אותך בכל מהלך החיים.

בעוד שאופי החברה שאנו חיים בה לוחץ מאוד לראות תוצאות מוחשיות תוך זמן קצר, דווקא מי שהיתה לו הזדמנות לחוש כיצד מערכת חשובה וגדולה עובדת, כחוויה אישית, יש לו הסבלנות ואורך הרוח לעבוד קשה ללא "שכר" מידי. לדוגמא, בלימוד תורה אנו מכנים התנהלות בעלת אופי כזה – "לימוד לשמה"; לימוד שלא מחויב לקריירה ותעודות. לימוד כזה כידוע עומד בפסגת מצוות תלמוד תורה. באופן כללי ניתן לומר שבוגרי תפקידים כאלה בצבא, יוכלו לתרום לאומה בסבלנות ובמסירות לאורך תקופות ארוכות למען ערכים גדולים – ללא ציפייה לקבלת תגמול מיידית⁴².

לסיכום ההדרכה המעשית, יש צורך להרחיב את היריעה: כיצד להתמודד עם משברים, מניין הם באים וכיצד יוצאים מהם. אך אנו נגביל את עצמנו להסתכלות מעשית "לכתחילאית". השירות בכוח זה (למי שלא בחר בו מטעמי נוחות) הוא לכתחילה, יש להתייחס אליו באופן מרום, להתמסר לו ולהשקיע בו. אור חוזר מיחס כזה הוא הנינוחות ותחושת השלמות, השמחה והאופטימיות, ואולי נזכה אפילו לדבקות בבורא – דווקא באופן הזה.

טו. מאין באת?

נעסוק עתה בבעיה שאפשר לתמצת אותה בקוד "מאין באת?". אחת הבעיות המרכזיות, המציפות קשיים רבים ביחס לשירות בצבא בכלל ובשירות המדובר בפרט – היא היחס בין החיים שהאדם בא מהם לחיים שהוא נמצא בהם כעת. יש מי שבא לצבא ישירות מהתיכון ויש מי שבא מעולמה של הישיבה ובית המדרש. הדבר מתחדד בעיקר אצל מי שבא מעולמה של הישיבה, שבה הועצמו

42. מעלה נוספת שיכולה לצמוח דווקא מבעית אי-ראיית תוצאות היא היכולת לעבוד – גם אם לא מבינים. אמנם ישנה הכרה עמומה שהדבר נצרך ברמה כזאת או אחרת למערכת, אך לא תמיד ברור מהי בדיוק התועלת שבמעשה מסוים. כך יוכל האדם לפתח יכולת זאת בעבודת ד' – יקל עליו לבצע דברים אף על פי שברגע זה אינו מבין את תכליתם.

האידיאלים והחשק הפנימי להתמסר לעבודת ד' על כל אופניה. אך גם מי שלא היה בישיבה ותיאר לעצמו את השירות בצבא, והיה מעוניין באמת ובתמים להתמסר לערך נשגב זה – מוצא עצמו במצוקה גדולה. הפער שנחשף בין העולם האידיאלי שחתר לממש, לבין מציאות היום-יום שהוא נמצא בה – גדול לאין שיעור. דוגמאות לכך אפשר למצוא למכביר – בשיחות רדודות שאינן תואמות את הלך נפשו, בעבודה לכאורה "קטנטנה" שלא ברור מהי התועלת ממנה לכלל ישראל, בחברה שלעתים עושה את מחויבותיה "מצוות אנשים מלומדה" אם בכלל – ומשאירה אותו "פראייר", וכן הלאה על זו הדרך.

השבר הוא עמוק לא רק במובן העקרוני של "איפה הערכים שלמענם התגייסתי?", אלא גם נוצרת דיסהרמוניה בנפש, בין הצד העליון השואף לטוב ולהיטיב, להתרומם ולרומם עמו, לבין הצד שחי את הוויית החיים הפשוטה, השגרתית, הצבאית – ובדגש – ה"עורפית".

ייתכן שתהליך זה מתדרדר עוד יותר, עד שכאשר האדם מתבונן ב"מראה" כעת, ובוחר את עצמו ביחס ל"צילום" הפנימי שלו ערב הגיוס – הוא חש אכזבה מעצמו, מצה"ל, מעם ישראל ונכנס חלילה לייאוש ולקביעה עקרונית-פסימית, שכן הוא הדבר ואי אפשר לשנותו; דיבורים ומחשבות לחוד, וחיי יום-יום לחוד, ולא קרב (וכנראה גם לא יקרב) זה אל זה לנצח⁴³.

ובשלב הבא והסופי – לא רק שהחיל הכריע שהצבא הוא מקום נמוך ונטול ערכים, אלא גם שסוגיה זו אינה מטרידה אותו עוד. גוועה זעקת הנשמה לגובה ולרוממות, ואף היא "יישרה קר" עם ההכרעה הפסימית הזאת.

מדוע קורה תהליך זה?

תהליך זה הוא דוגמא בזעיר אנפין של התהליך העולמי שהתרחש בבריאה ומתרחש בכל רגע ורגע. השפע הא-לוקי העליון, האין-סוף ברוך הוא, הבלתי מוגבל – לא יכול להופיע כפי שהוא בעולמנו. אם יופיע במלואו הוא ישרוף ויכלה הכל – לא נוכל לעמוד בהופעות כל כך גבוהות והעולם יתבטל וייעלם כלא היה. אם יקרה דבר זה, תתבטל כל מטרת הבריאה, כיוון שהקב"ה רצה בדווקא שיהיו ברואים, גשמיים⁴⁴.

43. תשומת לב לכך שההכרעה מה גדול ממה – הישיבה או הצבא, מנקודת המבט העכשווית על פי התחושות שתוארו, יוצרת תשובה לכאורה ברורה שהישיבה היא התכלית. לא פעם, אנשים שממשיכים לשרות צבאי ארוך יותר, נדמה להם שזהו היחס (והביקורת) המופנה כלפיהם מבית המדרש – "אתם עוסקים במשהו נמוך יותר". אנו נטפל בעניין זה לקמן, יחד עם התחושות של בוגרי הישיבות המלוות לא פעם בהרגשה כאילו הם נפלים, שלא זכו להמשיך בישיבה. תחושת החמצה ואכזבה נסתרת מלווה לאורך החיים בתחילת התקופה שאחרי הישיבה, ולא פעם היא בונה חיץ פנימי לעולמה של תורה בשנים אלה, ואולי בכלל. לאור נקודת מבט מלאה יותר שתבאר, אנו מקווים שתחושות אלה (הן של איש הצבא והן של בוגר הישיבה) – ייעלמו; ובמקומן תבואנה תחושות בריאות וטובות.

44. או כי "אין מלך בלא עם", או כי "דרך הטוב להיטיב" – ויש צורך בברואים חסרים להשפיע עליהם טוב, או "בגין דאשתמודע" – שיתודע ויתגלה לעיני כל, או מצד חשק פשוט של "נתאוה לו הקב"ה לדירה בתחתונים"; ואין כאן מקום להאריך בזה.

על מנת שתהליך זה יוכל להתרחש, ש"האורות לא יהיו מרובים על הכלים", ולא ימססו אותם, יש צורך בצמצום האור⁴⁵.

משל בזה בעל התניא משל⁴⁶, כלימוד הרב לתלמידו, שלא יכול מוח התלמיד לסבול את רוב כמותו ועומק איכותו של ידיעות רבו. לכן על הרב לעשות מאמץ עצום על מנת להעביר את הדברים לתלמידו⁴⁷. באותו אופן, כביכול, הקב"ה מצמצם את הופעתו באופן שנוכל לקלוט את הופעתו, ולהתעלות ממנה, ולא חלילה להימחק ולהיעלם.

בהקבלה, המעבר מהשיבה לצבא מהווה מודל קטן של אותו עניין. העולמות האדירים הנרכשים מלימוד התורה, אינם יכולים להיות מועברים כמות שהם לחיי הצבא. ניסיון לממש הכל, בבת אחת, כמות שהוא – יתפוצץ, מפני שהכלים קטנים מדי, ויווצר נתק עצום בין העולמות העליונים (ה'בורחים' חזרה לצור מחצבתם), לבין העולמות המעשיים⁴⁸.

עלינו לעשות את עבודת ה"צמצום"; להקטין ולהתאים את הגודל למסגרת האפשר. אך יש לחדד ולהזהר – אין הכוונה שנוותר על חלקים מעולמה הנגלה או הפנימי של התורה שנרכש בנפשנו על מנת ש"זה יתאים" לחיי הצבא. חס ושלום! אלא שצריך לעשות מאמץ גדול להתאים, לתרגם ולמשוך את אותם קווים עליונים לחיים הנפשיים והמעשיים שבצבא, ובשירות ספציפי זה, בתנאים המסוימים שלנו⁴⁹.

למה תהליך זה כה קשה? מדוע לא פעם חל שבר גדול כפי שתואר בתחילת פרק זה?

השבר נוצר מהפער בין העולמות, והאכזבה – מהגילוי איך נראה העולם הזה. רעיון זה מתחדד ביחס למפגש עם החברה החילונית. אדם שלמד כל חייו במערכות דתיות, קל וחומר אם למד בשיבה סמוך לשירותו הצבאי, יש לו זרות ואי-הכרה עם העולם החילוני. הפער נובע לא רק מריחוק בין העולמות התרבותיים השונים, אלא גם מתחושת ריחוק בפער הרוחני שכביכול קיים. אצל האדם חלה נסיגה ורצון לבריחה לאותם עולמות של 'טוב' שהיה שרוי בהם קודם⁵⁰. השבר של התרסקות

45. או באופן ממשי של הסתלקות חלק מהופעתו, או בדרך של כיסוי רב אך תחתי נשאת המהות באיכותה המלאה.

46. ליקוטי תורה לאדמו"ר הזקן, פרשת אמר, ובהוספות לספר ויקרא אות ה.

47. מספרים על רב שלאחר ששוחח שעה ארוכה עם תלמידו ראוהו פושט את חליפתו וכולו שטוף זיעה. שאלוהו לפרש הדבר, והוא השיב: כשתלמיד בא לשאול אותי, הרי עלי להיות קשוב לו, במקום שבו הוא נמצא. עלי לצאת מעצמי ולהיות אתו במקומו הוא. לאחר שהוא פורש את הבעיה עלי לחשוב על הצעה לפתרון, וכיוון שהוא רוצה שאני – כרב אענה לו, עלי לשוב לעצמי ולהתבונן בעניין מתוך עצמי. לאחר שחשבתי על העניין עלי לענות לו, אך עלי לענות כך שדברי יהיו ברורים לו, ונוגעים אליו. לכן עלי שוב לצאת מעצמי ולהגיע למקום שלו ומשם להשיב. ואם הוא שואל עוד שאלת הבהרה עלי לעשות את התהליך שוב מחדש – אתם יודעים כמה מאמץ זה? ודאי שאני מזיע...

48. אולי מכאן נובע הגעגוע העז לשיבה דווקא בעולם העשייה. הדבר נכון לכל החיילים, אך חייל שחש שמעשיו מרוחקים מעולמו הפנימי, ושיש לו זמן רב להרהר בכך – דומה שחש זאת ביתר עוצמה.

49. עלינו להדגיש שאין הכוונה "איך לתרגם את התורה לחברים החילוניים?", על זה כלל עוד לא דיברנו! אנו מדברים על איך לתרגם את העולמות הפנימיים-הגבוהים המצויים באדם, לחייו בפועל בשירות הצבאי. (אין לקפוץ שלבים; קודם בתוך עולמו שלו יעשה את החיבורים בין העולמות.)

50. כפי שמופיע בנדה ל ע"א על אודות הנשמה שאינה רוצה לרדת לעולם כיוון שטוב לה בעולמות רוחניים-מופשטים.

הכלים בשל אי-התאמתם לאורות – עלול להיות כמעט עובדה מוגמרת כאשר האור נעלם ונסוג, ואנו נשארים עם מציאות מעובה, גסה, המכסה ומעלימה כל ניצוץ של אור גבוה מלא חן והדר.

על מנת שתהליך השבירה לא ימוטט את האדם באופן מוחלט⁵¹, יש להתכונן כראוי. יש להכיר בפער הקיים תמיד בין עולמות גבוהים לתחתונים, ולדעת 'לרדת' כראוי, על מנת לשוב ול'עלות' ברכוש גדול, עם השפעות ותיקונים שנעשו במציאות היום-יומית הלכאורה נמוכה. יש לכל אחד ואחד משימה: להכין את הכלים שלו, על מנת שיוכל לצמצם כיאות (ואולי רק על הכנות אלה וצורת עבודה זו יש לייחד מאמר). גם אם נקלע אדם ל'שבירה', לפחות שלא יכריע שכך היא המציאות האמיתית. **שידע ויזכור שיש דרך, ואפילו חובה לתקן, לעלות ולהעלות יחד עמו את המציאות הסובבת**⁵², איש איש לפי דרכו ומקומו.

...והוא כי ישראל נמשלו ללבנה, והענין כמו שיש ללבנה מעלות עליה וירידה, כי עד חצי חודש עולה במעלות רמות עד שנתמלאה בתכלית השלימות והמילוי – כך ישראל עולין ויורדין, וחוזרין ועולין, כי תכלית הירידה הוא כדי לעלות...

...כי לפעמים יורד הצדיק ממדרגתו בין בגשמי או ברוחני, ולבל יהיה נואש ויאמר כי נתרחק מהשם יתברך, לכך המשכיל ידע ויבין כי מה שהוא רחוק הוא לתכלית הקירוב, **והיינו כדי שיעלה עם המדרגות שהוא שם, שהם גם כן נצוצי ואיברי השכינה**. וכמו במשל הנ"ל, שבידיעת המלך ירד השר ממדרגתו ושינה לבושו, כדי שיתחבר בירידה ההיא עם בן המלך באשר הוא שם להשיבו אל אביו, הרי עושה בירידה זו רצון המלך גם כן. וזהו בכל דרכיך דעהו, שידע לייחד מדות העליונות בין ברוחני בין בגשמי, בין בעליותו בין בירידה, כי הכל צורך גבוה...⁵³

בפרק הבא נראה כי אין זאת 'עבודה' גרידא, אלא עיקר-העיקרים, אולי תכלית הכל, וכעת בשירות הצבאי המפגש הוא רק בזעיר אנפין עם אותה תכלית מרוממת.

נחזור ונסכם את הפרק הזה בסוף הפרק הבא – המקביל לו וכולל אותו.

טז. ולאן אתה הולך?

כפי שפתחנו בתחילת המאמר – השירות הצבאי אינו "כל החיים", אלא שלב שבו אתה מצוי כעת – אך הוא עתיד להסתיים. ברצוננו להעמיק אמירה זאת ולראות כיצד אפשר להפיק ממנה לא רק

51. וצריך עיון אם חייבת להתרחש בכל הופעה עליונה 'שבירת כלים' מעצם מהותה של ירידת עליונים לתחתונים, או שמא בעולם מתוקן, עם הכנה נאותה ובעבודה הדרגתית – לא ייווצר שבר אלא השתלשלות פשוטה ונעימה, מתוך המגמה של 'נתאוה לו הקב"ה לדירה בתחתונים'. או אז, אין צורך לראות את השבירה והירידה כמוות וכקסטרופה, אלא כהתעלפות מרוב שמחה, כפי שמופיע בשערי גן-עדן של הר"י קאפיל.

52. עיין לדוגמא בתניא סוף פרק נ – על החובה לעשות את עבודת הש"ב. ובתולדות יעקב יוסף פרשת לך את א ופרשת משפטים אות ה, שהירידה היא לצורך העלאה של דברים שבתחתית.

53. תולדות יעקב יוסף פרשת נשא אות יז.

'נחמה פורתא', בתחושת חריקת שיניים עד שיחלוף פרק זה בחיים; נדמה שאפשר להשתמש דווקא בשירות ייחודי זה כמנוף להמשך חיים עמוקים, בריאים ומסורים יותר לאידיאלים הא-לוקיים.

לא פעם נשמעת הטענה כי "החייל הקרבי מסכן את חייו", ולפיכך עולה הוא לאין ערוך בתרומתו מאשר החייל שבכוח המסייע⁵⁴. ברצוננו לבחון טענה זאת.

החברה מעריכה את האדם שמוכן למסור את כל מה שיש לו – את חייו – בעבורה; אין תרומה גדולה מזו.

התבוננות באופן פנימי בטענה זו, כשהמדד הוא העבודה וההתמסרות לד', תגלה את האמירה, שקידוש ד' הגדול ביותר – שהוא פסגת שאיפותיו של כל יהודי – נעשה במיתה על קידוש שמו יתברך. עצם העובדה שאדם מכניס עצמו לגדר של "מוכן למסור את הנפש" (היינו שירות קרבי) מעמידה אותו בדרגה רוחנית גבוהה מאוד והוא מצטרף לחבורת קדושי עליון שמסרו נפשם על קידוש ד' לאורך כל הדורות⁵⁵.

...כל מי שנאמר בו ירהג ואל יעבור ונהרג ולא עבר הרי זה קידש את השם, ואם היה בעשרה מישראל הרי זה קידש את השם ברבים כדניאל חנניה מישאל ועזריה ורבי עקיבא וחבריו, ואלו הן הרוגי מלכות שאין מעלה על מעלתן...⁵⁶

נראה כי אין מדרגה גבוהה מזו של קידוש ד'.

אולם, במבט מעמיק נגלה קומה נוספת בסוגיית קידוש ד'; הגמרא מתארת לנו את רגעיו האחרונים של רבי עקיבא:

בזמן שהוציאו את ר' עקיבא להריגה, זמן קריאת שמע היה. והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים. אמרו לו תלמידיו: רבנו עד כאן?! אמר להם: כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה – "בכל נפשך – אפילו נוטל את נשמתך", אמרתי, מתי יבא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי, לא אקיימנו?! היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד. יצתה בת קול ואמרה: אשריך רבי עקיבא, שיצתה נשמתך באחד⁵⁷.

קצת קשה להבין את שאלת התלמידים "עד כאן?!". מה פירושה? האם לא ידעו את ההלכה שיש למסור את הנפש ולפיכך שואלים האם גם צעד זה מחויב? ומה היא תשובת רבי עקיבא, שכל ימיו

54. אגב, טענה זאת (=של סיכון חיים), נשמעת לא פעם מפי המעוניינים להשתמט מהשרות או לסדר לעצמם ג'וב נוח. מובן שהיא ריקה מתוכן. אם אדם באמת ובתמים מפחד משדה הקרב ולא חושב שהוא כשיר לעמוד בלחץ של סיכון החיים, זאת טענה נשמעת והגיונית, שבגינה במצבים מסוימים הוא יופנה לשרות אחר. אבל – שם הוא נמדד! כלומר, האם הוא מוכן למסור את שעות הפנאי שלו למען הצבא? להישאר שעות נוספות? להגדיל ראש, לעבוד קשה? דומה שבדרך הכלל התשובה היא: לא. ואז נחשף שאין פה פחד אמיתי משדה הקרב אלא סתם אנוכיות של רצון לא לתרום לחברה. לרוב, אדם כזה גם את תפקידו שבעורף יעשה באופן מצומצם ולעתים אף לקוי.

55. ידוע כי מרן הבית יוסף התאוה למות על קידוש ד'. אמנם הובטח לו על ידי 'המגיד' (=המלאך שהיה מתגלה אליו תדיר), כי הוא יזכה לכך. בפועל – נפטר הר"י קארו בשיבה טובה. ה'מעבר יבק', שפתי צדק, פ"ג מבאר שהכוונה למדרגה מסירות הנפש בחייו ובלמודו, שהיא בעצם כמסירות הנפש במיתה ממש.

56. רמב"ם הל' יסודי התורה ה ד.

57. ברכות סא ע"א.

התאווה לקיים פסוק זה, מה לזה ולחובה למסור את הנפש? וכי אם לא היה חפץ בכך לא היתה קיימת הלכה זו??

נדמה כי לא הדיון ההלכתי עמד בדו-שיח עם התלמידים, גם לא חשיפת מחשבותיו של רבי עקיבא כ"ידע כללי". ישנה כאן הדרכה, לדורות, מפי אחד מגדולי ישראל.

התלמידים שואלים את רבם – עד כאן, עד כאן הגעת ולא עצרת?! אפילו להקרבת הנפש אתה מוכן?! מניין הכוחות לבצע מהלך זה? אמנם יש חובה, אך כיצד אפשר לבצעה?! מעל לכל שיקול אישי, מהיכן שואבים תעצומות נפש אלו להגיע עד לכאן, עד כדי מיתה, ולא לעצור?!

ומשיב רבי עקיבא: "כל ימי...". אין כאן החלטה של רגע; יש כאן דרך חיים ארוכה, השקפת עולם שנבנתה במשך שנים, במשך "כל ימי". רבי עקיבא כל הזמן במגמה, בציפייה ובשאיפה להגיע לדבקות ברבש"ע, עד כלות! להתמסר התמסרות מוחלטת להגדלה והאדרה של שם ד' בעולם. רגעיו האחרונים מהווים צוהר השופך אור על כל חייו; סופו נעוץ בראשיתו ומעיד על כולו. רבי עקיבא חי כל חייו במסירות נפש; במובן האידיאלי הוא שייך לקומת חיים אחרת, של התמסרות לד', התמסרות הכוללת מסירת הכל. רגעיו האחרונים של רבי עקיבא הם פרי, התגלות, של עולם פנימי עמוק שרבי עקיבא מצוי בתוכו ובונה אותו כל חייו. לאור זאת, מסירות נפש, איננה רק הפעולה המעשית ברגע אחד, הרגע האחרון בחיי האדם. זאת תנועה נפשית, מגמת חיים, של שייכות מוחלטת לרבש"ע!

יוצא אפוא, שמדרגת מסירות נפש, איננה רק עניין למתים. זאת קומת חיים שהאדם מתעלה בה ומדַבֵּק כל חייו עד כלות בד'.

עתה נצעד צעד נוסף. מלבד הקישור הפנימי העמוק, שהולך ונבנה ולעתים אף מגיע לדבקות מוחלטת – ביציאת הנשמה (כפי שמצינו ברבי עקיבא), מתברר כי יש מדרגת קידוש ד' בחיים! באותו פרק שבו הרמב"ם מבאר את כל עניין המיתה על קידוש ד', אנו מגלים לקראת סופו, סוג אחר של קידוש ד':

...וכן אם דקדק החכם על עצמו והיה דבורו בנחת עם הבריות ודעתו מעורבת עמהם ומקבלם בסבר פנים יפות ונעלב מהם ואינו עולבם, מכבד להן ואפילו למקילין לו, ונושא ונותן באמונה, ולא ירבה באורחות עמי הארץ וישיבתן, ולא יראה תמיד אלא עוסק בתורה עטוף בציצית מוכתר בתפילין ועושה בכל מעשיו לפנים משורת הדין, והוא שלא יתרחק הרבה ולא ישתומם, עד שימצאו הכל מקלסין אותו ואוהבים אותו ומתאווים למעשיו – הרי זה קידוש את ד' ועליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר⁵⁸.

וכך בלשונו של התנא דבי אליהו:

ואהבת⁵⁹ את ד' א-לוקיך – שאתה תהא מְאָהֵב שָׁם שמים על הבריות, שתהא יודע דברי תורה ותהא קורא ושונה בדברי תורה, ותהא משאך ומתנך עם בני אדם באמונה, כדי שיהיו

58. רמב"ם הל' יסודי התורה ה יא.

59. שהוא דורש ואהבת – ואהבת.

בריות הרואים אותך, יאמרו אשרי פלוני שלמד תורה! כמה נאים מעשים שלו, כמה יפים דרכיו. אוי לו למי שלא למד תורה. העבודה – שאנחנו נלמד גם כן תורה ונלמד לבנינו תורה; ונמצא שם שמים מתקדש על ידו. ועליו הכתוב אומר: ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר⁶⁰!

ראוי לציין כי אליהו הנביא דורש את תחילת אותו פסוק שרבי עקיבא דרש את סופו... האחד דיבר על קידוש ד' במיתה והאחר דרש קידוש ד' בחיים עצמם. התנא דבי אליהו נותן לנו דוגמאות לחיי קידוש ד' בחיים הממשיים!

כל מה שנאמר עד כה היא מדרגת מסירות נפש במובנה הפרטי, ביחס שבין אדם לחברו.

עם זאת ישנה מדרגת מסירות נפש למען הכלל. התמסרות בחיים למען כלל ישראל. האם אנחנו נמות כרבי עקיבא? נראה שלא. אם כן, האם אין ביכולתנו להגיע לדרגת מסירות הנפש וקידוש ד' כפי שרבי עקיבא וחבריו עשו? ובנדון דידן, האם אין ביכולתנו לקדש את ד' כפי שעושים או לפחות מוכנים לעשות הקרביים? לא ולא!

אנו מכירים את הדרכת חז"ל: "חייב אדם לומר אימתי יגיעו מעשי למעשי אבותי"⁶¹. הדרכה זו נכונה לכל תחום בחיים, וגם לעניין מסירות נפש; על האדם לשאול את עצמו מתי יגיעו מעשי לידי מעשי של יצחק אבינו שחידש את מדרגת מסירות הנפש ובעקבותיו כל הקדושים בכל הדורות. בהבנה הפשוטה, זאת התכוננות תמידית לאותו רגע, שבו יתבקש אדם למסור את נפשו ולקדש שם שמים; שיצייר במחשבתו כאילו התבקש לעשות כן, ויהיה נכון ליום פקודה⁶².

אולם, לאור הנאמר, נדמה כי אפשר להבין בצורה נוספת הדרכה זו. ייתכן כי לעולם לא יגיעו בפועל מעשי למעשי אבותי. רוב בני האדם נפטרים בשיבה טובה (כולל רוב הקרביים...). אולם, על האדם לשאול כל הזמן: "מתי יגיעו...", לשאוף כל הזמן להידבק. כרבי עקיבא, שפל חייו נתאוהו לקיים את הפסוק "בכל נפשך"; זו מגמת חייו. יש מדרגה של מסירות נפש וקידוש ד', בחיים, בחיי היום-יום הפשוטים – הן ברובד הפרטי שבנפש; **התנהגות מוסרית ברמה גבוהה** עד "שיהיה שם שמים מתאהב על ידך", והן ברובד הכללי שבנפש; **התעלות מעל קטנוניות החיים והתמסרות לאידיאלים הא-לוקיים; דבקות ברבש"ע והתמסרות למען כלל ישראל וארצו; אלו חיים של מסירות נפש וקידוש ד'!**

הצמאון להבלע כולו ברוח ישראל צריך הוא להתגבר. לחשוב ישראליות, להרגיש ישראליות, לחיות חיים ישראליים, לראות בשמחת ישראל...!

60. תנא דבי אליהו כח ד, וכן יומא פו ע"א.

61. תנא דבי אליהו רבה פרק כה.

62. עיין ב"צעטיל קטן" לר' אלימלך מליז'נסקי, אותיות א-ב. על פיו משמע שישנה מצווה בעצם הדמיון של מסירות הנפש (ואולי זהו רק "הכשר מצווה", כיוון שאין כרגע אופציה ממשית למות על קידוש ד').

אדם מישראל שהוא רוצה לזכות לאור חיים באמת – צריך הוא שיסכים להיות שותל עצמו בכנסת ישראל בכל לבו, בכל חושיו וכחותיו הגשמיים והרוחניים...⁶³

נקדיש מספר שורות לסוגיה שאיננה מעיקר המאמר אך קשורה לו קשר הדוק: לא פעם, בוגרי ישיבות יוצאים מהישיבה לשלב הבא בחייהם בתחושה מרה, סוג של אכזבה – שכביכול הם נפלים, לא מוצלחים כמו מי שנשאר בישיבה. יש חלק הטוען שזהו גם יחס שמוקרן מתלמידי הישיבות כלפיהם.

לאור מה שלמדנו כעת מתברר שההפך הוא הנכון. מהות ישראל ומגמתו היא "לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה"; לשאוף שהשפע הא-לוקי יתמזג באופן שלם באורחות חייה של האומה⁶⁴. על האדם לפתח את היכולת להיות "סולם יעקב", לחבר שמים וארץ, להביא את האורות העליונים לעולם הזה, ולהעלות את העולם הזה מעלה מעלה. **דווקא מי שחי חיים ממשיים, אם הוא חי אותם מתוך מגמה כזאת, מתוך ניסיון למשוך הארות א-לוקיות לכל מעשה ומעשה – הוא הוא מגשים את ייעודה של האומה! חס ושלום לחשוב כי הוא עסוק במשהו לא משמעותי. דווקא אם רגליו נעוצות ב"קרקע" העשייה, הוא יכול לחבר ולאחד בין העולמות – בתנאי ש"ראשו מגיע השמימה". עליו לפעול בחייו האישיים מתוך תחושת שליחות גדולה!**

נחזור לענייננו. לאור כל האמור עתה מתבררת הזכות הגדולה שנפלה בחלקנו דווקא בשירות מסוג זה; יתרון, שאולי איננו בנמצא כלל בשירות הקרבי. ידוע לנו, לצערנו, כי רבים האנשים שבבחרותם היו אידיאליסטים, ועסקו בכך, בהגות ובמעשה לרוב. אולם, כשאנו מחפשים אותם בגיל שלושים לערך, אנו מוצאים רבים מהם שקועים בתוך ד' אמות של חייהם הפרטיים. מה קרה? מדוע תהליך זה כה נרחב? האם הדברים חייבים להיראות כך?

אלו שאלות סבוכות ועמוקות שאפשר וראוי לכתוב עליהן מאמרים שלמים. אך אם אתה מאמין שהדברים לא חייבים להיראות כך, הרי שהשירות הצבאי יכול להוות מנוף לחיים ערכיים ומרוממים באזרחות. כיצד?

ישנם קווים מקבילים ודומים מאוד בין השירות בתפקידים לא-קרביים לבין החיים הרגילים, בניגוד לחייו של קרבי שהם 'בועה' מנותקת מהחיים הנורמליים – אין בחיים צעקות רס"ר, ריצות ארוכות, פזצ"טות, אוהלים, מחסומים, יריות ועוד ועוד. זאת מציאות שהיא ייחודית רק לצבא. לעומת זאת, בהחלט יש בחיים רגילים – יחסי עבודה, ענייני צניעות, יחסים בין חילוניים לדתיים, סוגיית הזמן הפנוי, רשלנות בעבודה וכד'. במילים אחרות, **אתה מתנסה כעת בסוג של חיים שתחיה לאחר שירותך הצבאי.** (גם החזרה לישיבה, למי שחוזר, היא בעירבון מוגבל, כיוון שלרוב היא לפרק זמן

63. אורות, אורות ישראל ג ה-ו.

64. עיין שם א ט.

מוגבל). יש כאן יכולת "להתאמן" ליציאה לחיים רגילים אך לחיות אותם מתוך אמונה עמוקה ותוססת, לימוד תורה קבוע, עיסוק בחסד, הקפדה על הלכה, דרך ארץ, קידוש ד', קרוב רחוקים ועוד ועוד. אלו דברים שאפשר ללמוד עליהם בישיבה, אך לא להיות בהם באופן אמתי.

מדי הזית מזכירים לנו בכל יום של שירות ש"אני חייל של צה"ל", ודבר זה גורם לנו רצף של מחשבות ומעשים בהתאם. ובאופן פנימי הדבר מעורר אותנו לחיות את היום הזה באופן ערכי, באופן של שליחות וייעוד. באזרחות, אין לנו מדי זית, ולצערנו, לרוב אין "תזכורת" שמעוררת אותנו באוניברסיטה או בעבודה לעתיד וכד', לחיות באופן אידיאליסטי את החיים.

בפנימיות התורה, ידוע, שהדרך הנעלה יותר להתמודדות עם נטייה רעה, היא לא רק בדרך של 'אתכפיא' - כפיה, ריסון והשתלטות על הבעיה, אלא בדרך של "אתהפכא" - היפוך ורתימת הגורם המפריע לכוחות הטוב וצירופו לכוחות הפועלים בכיוון הא-לוקי הכללי.

באותו אופן אנו יכולים להשליך לגבי שירות זה. עלינו להכיר כי אופי השירות הוא לא רק "בעיה" שיש להתגבר עליה; אלא, אופי השירות הזה יוצר לנו "סימולציה" טובה של החיים בעוד כמה שנים, לפחות לרובנו. ועתה יש באפשרותנו "להתאמן" ולהתכונן; לראות כיצד נגישים לחיים מתוך מגמת שליחות; מתוך ראייה אידיאליסטית. זהו הזמן לבחון כיצד אני בונה את סדר יומי, כיצד אני מפנה מקום ללימוד תורה קבוע, לתיקון המידות, לחסד, לתפילה מתונה מעומק הלב, להפצת תורה בדרכי נועם, ובכלל - לתנועה פנימית-רוחנית קבועה שאש אהבת ד' מבעירה אותה עשרות שנים עד אחרית ימי. נצל תקופה זאת לבחון את עצמך ולהתנסות בכל אלה, לחשוב על רעיונות ולהתאמן עליהם, ולהגיע להרמוניה בין הצדדים העליונים במציאות לצדדיה הממשיים-מעשיים.

כך, בעצם תצא מחוזק ומאומן, להגשים את שאיפת האומה כולה - "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה"; חיבור שמים וארץ; האידיאות העליונות הופעתן בפרטי החיים המעשיים. תקופה זו תהווה מנוף כאשר תעבור לפרק החיים האזרחיים, ובעז"ה תצליח לחיות חיים היונקים מאידיאלים גדולים.

יז. סיכום

פתחנו את המאמר בהסתכלות כוללת על החיים. הבלטנו את הנקודה, כי השירות הצבאי - יהיה אשר יהיה - הוא רק שלב בחיים. גם מי שחש שלא מיצה את יכולותיו בשירות זה - עוד כל החיים לפניו וא"ל לו להתיימש בגלל תקופה זו.

רעיון נוסף שהועלה היה שעצם השירות בצה"ל, בכל תפקיד שהוא, הוא זכות אדירה. אנו מצויים בדורות של גאולה שדורות רבים כספו להם. כל תפקיד במערכת הנפלאה של קידום גאולת ישראל - הנו זכות גדולה המעוררת שמחה וסיפוק.

לאחר מכן למדנו את חשיבות השירות הצבאי הייחודי הזה על פי שלושה מודלים:

מודל א' - "המגדל האנושי" - בו הובהר שכל תפקיד מסייע ל'זריז שבחבורה' להגיע לייעודו. אחד שעוזב את תפקידו במגדל זה - וכולו עלול להתמוטט, ח"ו.

דיברנו על התחזקות באמונה בהשגחה פרטית ובתפילה להבנת הסיבה שהקב"ה גלגל אותי דווקא לשירות כזה. ההתחזקות בזה דוחה את תחושת האשמה כאילו מאן דהו סידר לעצמו שלא ביושר תפקיד קל (כפי שמשמע מהכינוי 'ג'ובניק').

מודל ב' – "גוף שלם" – בו הובהר שבאמת אין היררכיה. שירות זה הוא לא רק "כוח מסייע", אלא מערכת שכל החלקים בה שווים מעצם היותם שותפים למערך הכללי. הצד השווה שבכולנו – שבחרנו לא להשתמט אלא לעטות מדים. החלוקה ליחידות היא שולית ביחס לעצם השותפות. חשיבות השירות נובעת משינוי נקודת המבט שלי לנקודת מבטו של המלך בהשקיפו על גנו. לו חשוב שכל פינה תטופח, ומתוך כך גם לי חשוב הדבר ואני מתמסר לכל עבודה שתידרש.

מודל ג' – "הגרזן המשויף" – חיפשנו בשורשים העליונים של עצם מהותו של שירות זה ומצאנו כי מבנה הצבא מקביל למערכת הספירות הא-לוקיות. שירות זה מקביל למערכת העליונה, תשע הספירות המכונות. מערך זה, הוא המתכנן, מכין ובונה, ואילו השירות הקרבי הוא בבחינת 'מלכות' בלבד – שרק מקבל מן המוכן ומשתמש בזה. וכשם שפעולת שיוף הגרזן היא הפעולה החשובה, כן ישנו פן דווקא בשירות ב"כוח המכיף" שהוא חשוב עוד יותר מהכוח הפועל⁶⁵.

הדגשנו רעיון זה על ידי ההבהרה ששדה הקרב העתידי יישען יותר ויותר על מערך זה בדווקא. מתוך כך הבנו שאחת ההשלכות המעשיות של רעיון זה היא ההבנה כי רוח הלחימה של הצבא נבנית ומתמסדת דווקא במערך הלא-קרבי, המוטיבציה של החייל בחזית תעלה פלאים אם רוח מרוממת תנשב בגבו. רוח זו נובעת מהלך הרוח בין החיילים שבמערך הלא-קרבי.

המשכנו בסקירה על אודות **הגישה המעשית**. אם נטמיע את ההבנה עד כמה חשוב שירות זה, ניגש למלא את תפקידנו, בשמחה, עם מוטיבציה גבוהה, מתוך סיפוק והשלמה. הפרות אלה ידחפו אותנו למלא כל תפקיד על הצד הטוב ביותר. כמו כן, נשדר עולם אופטימי, רציני, ועמוק. החברה סביב תכיר במוסר העבודה הגבוה ובהתמסרות למען הכלל, דבר שיגרום לקידוש ד'. באופן כולל גישה כזו לתפקיד תגרום להרמוניה פנימית ולתחושת ייעוד.

לקראת סוף המאמר עסקנו בשתי סוגיות נוספות: **הסוגיה הראשונה** עסקה ביחס שבין העולם שבאנו ממנו, בדרך כלל עולם הישיבה ובית המדרש, לבין העולם שאנו מצויים בו כעת – השירות הצבאי. דיברנו על השבר הגדול בשל הפער שיש בין שני העולמות. ניתחנו על פי פנימיות התורה שהדבר מבטא באופן מוקטן את תהליך השבירה שיש בין אורות גדולים וגבוהים לעולמות נמוכים ומעשיים.

הצענו כפתרון, לבנות דרכי צמצום, היודעות להתאים באופן מדוד את הרעיונות הגדולים להתממשות בשטח, שלא בדרך של שבירה בדווקא.

65. ומובן שאי אפשר לזה בלא זה, ולזה בלא זה.

הסוגיה השנייה שעסקנו בה היתה היחס לחיים באזרחות. למדנו שיש יתרון נוסף לשירות זה בכך שהוא מהווה סוג של "אימון" לקראת החיים הממשיים. יש באפשרותנו לנצל תקופה זאת לניסיון לחיות את החיים באופן אידיאליסטי, כך שאימון זה יועיל לנו לחיות את החיים האזרחיים לאורם של האידיאלים העליונים.

נסיים במה שפתחנו: המאמר הוא רק כלי עזר. אופן המבט על השירות הצבאי בפרט ועל החיים בכלל – הם בבחירה שלך; האחריות כולה מוטלת עליך. בידך לשנות ולחיות את כל התקופה הזאת, ואת כל חייך, באופן נעלה, אידיאליסטי ומתוך שמחה פנימית. **זה בידיים שלך!**

אנחנו תפילה,

כי ראיית שירותך הצבאי כבעל חשיבות עצומה

תבנה בך מסירות אין-קץ לעם ישראל,

ותחולל בקרבך דבקות בד' א-לוקי צבאות ישראל.